

AVAIN YKSILÖLLISEEN ASUMISEEN

Kirjallisuuskatsaus autismin kirjon henkilöiden
asumisesta ja siihen liittyvistä tuen tarpeista

Riina Göös
Annika Myllykoski

Opinnäytetyö
marraskuu 2011

Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala

Tekijät GÖÖS, Riina MYLLYKOSKI, Annika	Julkaisun laji Opinnäytetyö	Päivämäärä 14.11.2011
	Sivumäärä 51	Julkaisun kieli suomi
	Luottamuksellisuus () saakka	Verkkojulkaisulupa myönnetty (X)
Työn nimi AVAIN YKSILÖLLISEEN ASUMISEEN – Kirjallisuuskatsaus autismin kirjon henkilöiden asumisesta ja siihen liittyvistä tuen tarpeista		
Koulutusohjelma Sosiaalialan koulutusohjelma		
Työn ohjaajat KOSKIMIES, Helena NIINIVIRTA, Mari		
Toimeksiantaja Keski-Suomen autismiyhdistys		
Tiivistelmä <p>Opinnäytetyömme tavoitteena oli tutkia autismin kirjon henkilöiden itsenäisen elämän ja asumisen tuen tarpeita sekä laadukkaiden asumispalveluiden järjestämistä. Tarkoituksena oli kerätä mahdollisimman tuoretta tutkimustietoa autismin kirjioon kuuluvien henkilöiden asumisesta ja vastata tutkitun tiedon avulla asettamiimme tutkimusongelmiin.</p> <p>Autismin kirjon henkilöiden asuminen on tällä hetkellä perusteltu tutkimusaihe. Autismi kirjo on nuori tutkimuskohde ja erityisesti aikuisuuteen liittyvät palvelut vaativat nyt kehittämistä. Aiheeseen liittyvää, vähäistä tutkittua tietoa ei ole koottu helposti saavutettavaan muotoon. Lisäksi aiheen ajankohtaisuus tuli esille työelämän yhteistyötahojen esittämänä tarpeena. Perusteluna voidaan pitää myös tämän hetkistä vammaisten henkilöiden asumisen vahvaa kehittämistä Suomessa.</p> <p>Toteutimme tutkimuksen kirjallisuuskatsauksena. Kirjallisuuskatsauksella haettiin tietoa tutkimuksista, jotka käsittelivät autismin kirjon henkilöiden asumista. Kirjallisuushaku kohdistettiin tarkkaan valittuihin sosiaalialan tietokantoihin. Haun kautta saimme 359 tutkimusta, joista analyysiin valikoitui seitsemän. Analysointi toteutettiin sisällönanalysimenetelmällä.</p> <p>Tuloksiksi muodostui yhdeksän teemaa, joiden sisällöt tulisi huomioida järjestettäessä laadukasta autismin kirjon henkilöiden asumista. Tutkimustuloksista voidaan todeta, että yksilöllisyys ja asiakaslähtöisyys ovat tärkeimpiä asioita järjestettäessä laadukkaita asumisen palveluita. Myös sosiaaliset taidot ja struktuuri korostuivat olennaisena osana autismin kirjon henkilöiden arkea. Tutkimustuloksista voidaan todeta, että autismin kirjon henkilöiden asumiselle on olemassa tutkittuja, keskeisiä kriittisiä teemoja, mutta niiden sisältö kaipaa tarkempaa avaamista ja ohjeistusta.</p>		
Avainsanat (asiasanat) autismin kirjo, autismi, asuminen, asumispalvelut, kirjallisuuskatsaus		
Muut tiedot		

Authors GÖÖS, Riina MYLLYKOSKI, Annika	Type of publication Bachelor's Thesis	Date 14.11.2011
	Pages 51	Language finnish
	Confidential () Until	Permission for web publication (X)
Title A KEY TO INDIVIDUAL HOUSING – A literature review regarding the housing of persons with autism spectrum disorders and the related need of support		
Degree Programme Degree Programme in Social services		
Tutors KOSKIMIES, Helena NIINIVIRTA, Mari		
Assigned by Keski-Suomen Autismiyhdistys		
<p>Abstract</p> <p>The purpose of this thesis was to study the needs of persons with autism spectrum disorders in view of the support that would they need for independent life and of organizing housing services of good quality. The aim was to collect as recent data as possible on the housing of persons with autism spectrum disorders and to respond to our research questions with the information acquired for this study.</p> <p>The housing of persons with autism spectrum disorders is currently a justified theme for research. Autism spectrum is a relatively young research topic, and especially adulthood-related services require improvements. The scarce knowledge that relates to this topic has not been collected to an easily accessible form. Furthermore, professional cooperation organizations have expressed a current need for this kind of study. A further justification for research is the present strong development of housing for handicapped persons in Finland.</p> <p>The study was conducted as a literature review in which information from research articles relating to housing of persons with autism spectrum disorder was sought. The literature search was directed at carefully chosen social service databases. 359 research articles were found out of which seven were chosen for the analysis. Content analysis was applied for analyzing these articles.</p> <p>As a result, nine themes were discovered that should be taken into consideration when organizing housing of good quality for persons with autism spectrum disorders. Based on the results of this study, it can be stated that individuality and customer orientation are the most important factors when organizing good-quality housing service. In addition, social skills and structure were highlighted as crucial parts of the everyday life of persons with autism spectrum disorders. It can also be pointed out that there are researched, central and critical themes regarding the housing of persons with autism spectrum disorders but that these themes need to be explored further and better instructions should also be made.</p>		
Keywords Autism spectrum, autism, housing, housing services, literature review		
Miscellaneous		

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	3
2 AUTISMIN KIRJO	6
2.1 Autismin kirjon määrittely ja syytausta.....	6
2.2 Autismin kirjon teoreettiset selitysmallit	7
2.3 Autismin kirjon tuomat haasteet arjessa.....	8
2.4 Aikuisuus ja itsenäistyminen.....	10
3 VAMMAISTEN HENKILÖIDEN ASUMINEN.....	12
3.1 Eettisyys ja kansainväliset sopimukset ohjaamassa vammaisten henkilöiden asumista	12
3.2 Suomen vammaispoliittiset linjaukset	13
3.3 Asumispalvelut ja asumisen tuen järjestäminen	14
3.4 Laatusuositukset.....	16
3.5 Laatusuositusten vaikutukset autismin kirjon henkilöiden asumiseen ..	21
3.6 Asumisen järjestämisen uudet tuulet	22
4 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	24
4.1 Tutkimuksen tavoite ja tutkimuskysymykset.....	24
4.2 Kirjallisuuskatsaus tutkimusmenetelmänä	25
4.3 Kirjallisuushaku.....	26
4.4 Aineiston analysointi	29
5 TUTKIMUKSEN TULOKSET.....	30
5.1 Tulosten esittely tutkimusongelmittain	30
5.2 Johtopäätökset.....	34
5.3 Luotettavuus	38

6 POHDINTA.....	39
LÄHTEET	42
LIITTEET.....	45
Liite 1 Kirjallisuushaku.....	45
Liite 2 Tutkimusaineisto	46
Liite 3 Tutkimustulokset.....	49
KUVIOT	
KUVIO 1. Kirjallisuushaun prosessi.....	29
TAULUKOT	
TAULUKKO 1. Tutkimustulosten tiivistetyt sisällöt	31

1 JOHDANTO

Autismin kirjo on nuori tutkimuskohde ja sitä käsittelevät tutkimukset ovat suurelta osin käsitelleet lasten kuntoutusta ja erityisopetusta. Vasta viime aikoina on alettu tarkastella autismin kirjon kuuluvien aikuisten tuen tarpeita. 1980-luvulta eteenpäin on tehty autismin kirjon aikuisiin liittyvää tutkimusta, joka on vähitellen levinnyt maailmalle. (Nylander 2010, 17–18.) Nyt erityisesti autismin kirjon henkilöiden asumiseen ja työhön liittyvät palvelut vaativat kehittämistä.

YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskeva yleissopimuksen mukaan vammaisilla ihmisillä tulee olla yhtäläiset mahdollisuudet elää yhteiskunnassa ja tehdä valintoja kuin muillakin ihmisillä. Heillä on myös oikeus valita oma asuinpaikka ja -muoto sekä asuinkumppani, eikä heitä ole velvoitettu asumaan tietysässä asumismuodossa. (Convention on the rights of persons with disabilities 2006.)

Suomen vammaispoliittinen ohjelma VAMPO 2010–2015 tuo kuitenkin esille sen, että kaikilla ihmisillä ei ole vielä oikeutta valita kuinka he asuvat, missä ja kenen kanssa. Vammaisilla henkilöillä on usein vähemmän mahdollisuuksia päättää elämänvaiheisiin liittyvistä asioista, kuten parisuhteesta tai vanhemmuudesta. VAMPO korostaa, että jokaisella on oikeus elämään, henkilökohtaiseen vapauteen, asuntoon ja asumisen omatoimisuuteen. Julkisen vallan tulee edistää näiden asioiden toteutumista kaikilla ihmisillä. (Suomen vammaispoliittinen ohjelma VAMPO 2010, 32–33.)

Valtioneuvosto on tehnyt periaatepäätöksen kehitysvammaisten asumisen ja palveluiden järjestämisen toteuttamisesta vuosina 2010–2015. Periaatepäätöksessä esitellään tavoitteita ja toimenpiteitä tulevaisuudelle. Ohjelman aikana on tarkoi-

tus vähentää nopeasti laitospaikkoja ja mahdollistaa vammaisten henkilöiden muutto lapsuudenkodista omaan asuntoon. Tavoitteena on luoda yksilöllistä asumista tuen tarpeet ja toiveet huomioon ottaen. (Valtioneuvoston periaatepäätös ohjelmasta kehitysvammaisten asumisen ja siihen liittyvien palvelujen järjestämiseksi 2010.)

Autismin kirjon henkilöiden tuen tarpeet voivat olla hyvin erityislaatuisia, joten tuetun asumisen vaihtoehdot ja olemassa olevat asuntolat soveltuvat usein huonosti autismin kirjon henkilöille. Suomessa ei myöskään ole järjestelmällistä itseenäiseen asumiseen valmentavaa ohjelmaa, joka on erittäin tärkeä osa autistisen henkilön muuttaessa lapsuudenkodista. (Kerola, Kujanpää & Timonen 2009, 197, 202.)

Autismi- ja Aspergerliiton mukaan Suomessa on n. 50 000 autismin kirjon henkilöä (Autismin kirjo n.d.). Autismin kirjon joukko on hyvin laaja ja myös tuen tarpeet vaihtelevat yksilöiden välillä. Jopa 75 prosentilla autismin kirjon henkilöistä on jonkinasteinen kehitysvamma ja puolestaan 15 % kehitysvammaisista omaa autistisia piirteitä (Arvio & Aaltonen 2011, 91). Kehitysvammaisten erityishuoltolain 1 §:n mukaan taataan...

...erityishuollon antamisesta henkilölle, jonka kehitys tai henkinen toiminta on estynyt tai häiriintynyt synnynnäisen tai kehitysiässä saadun sairauden, vian tai vamman vuoksi ja joka ei muun lain nojalla voi saada tarvitsemiaan palveluksia (L 23.6.1977/519).

Autismin kirjon henkilöt saavat tämän lain nojalla palveluita, jos tarpeisiin ei pystytä muiden lakien nojalla vastaamaan.

Opinnäytetyömme tavoitteena oli tutkia autismin kirjon henkilöiden itsenäisen elämän ja asumisen tuen tarpeita sekä laadukkaiden asumispalveluiden järjestämistä. Tarkoituksena on kerätä ja koota tutkimustietoa autismin kirjon henkilöiden asumisen järjestämisestä kirjallisuuskatsauksen avulla. Kirjallisuuskatsauksella haettiin tietoa tutkimuksista, jotka käsittelivät autismin kirjon henkilöiden asumista.

Valitsimme opinnäytetyön aiheen, koska olemme kiinnostuneita autismin kirjosta. Lisäksi meillä on omakohtaista kokemusta autismin kirjioon kuuluvien henkilöiden kanssa työskentelystä. Opinnäytetyön tarkka aihe nousi lopulta työelämästä. Vammaisten henkilöiden asumispalveluiden toteuttaminen on tällä hetkellä hyvin pinnalla oleva aihe mm. yksilöllisen asumisen kehittämisen vuoksi. Uusien ja yksilöllisten asumisen ratkaisujen kehittäminen myös autismin kirjon henkilöille on tämän päivän haaste.

2 AUTISMIN KIRJO

2.1 Autismin kirjon määrittely ja syytausta

Autismi on neurobiologinen kehityshäiriö, joka ilmenee henkilön käyttäytymisen kautta. Kerola ym. (2009) kertoivat autismin kirjioon kuuluvaksi mm. seuraavat oireyhtymät: lapsuusiän autismi, Aspergerin oireyhtymä, Rettin syndrooma ja disintegratiivinen häiriö. Näissä oireyhtymissä älyllinen ja toiminnallinen taso vaihtelevat suuresti. (Kerola ym. 2009, 23.) Autismin kirjon henkilöitä on Suomessa arviolta 50 000, joista autistisia on n. 10 000. (Autismin kirjo n.d.) Käytämme opinnäytetyössämme nimitystä *autismin kirjo* juuri sen monimuotoisuuden ja yksilöllisen ilmenemisen vuoksi.

ICD-10 tautiluokituksessa (International Classification of Diseases) autismin kirjo luetaan kuuluvaksi laaja-alaisiin kehityshäiriöihin (F84). Luokituksen mukaan laaja-alainen kehityshäiriö ilmenee sosiaalisen vuorovaikutuksen ja viestinnän poikkeavuudessa sekä kapea-alaisissa ja kaavamaisissa toiminnoissa. Laaja-alaisissa kehityshäiriöissä esiintyy usein myös jonkinasteista kognitiivisten toimintojen heikkenemistä. (ICD-10 2009.)

Autismin kirjioon kuuluvien henkilöiden voimavarat ja tuen tarpeet voivat olla hyvinkin erilaisia, mutta Kerolan ym. (2009) mukaan autismin kolme perusongelmaa ovat poikkeava sosiaalinen kehitys ja kommunikointi sekä korostunut kuvitteellinen ajattelu. Lisäksi epätyypilliset käyttäytymismuodot sekä poikkeavat reaktiot aistiärsykkeisiin ovat yhdistävinä tekijöinä autismin kirjossa (Kerola ym. 2009, 23–24).

2.2 Autismin kirjon teoreettiset selitysmallit

Autismia on usein kuvattu kolmen teorian pohjalta; mielenteoria, koherenssiteoria ja eksekutiivinen teoria (Kerola ym. 2009, 23). Mielen teorian (Theory of Mind) mukaan autismin kirjon henkilön on vaikea käsittää muiden ihmisten mieltä, ajatuksia ja tunteita. Kerolan ym. (2009) mukaan juuri siitä syntyy vaikeus sosiaalisissa suhteissa. Autistisen henkilön on vaikeaa muuttaa käyttäytymistään sosiaalisten tai emotionaalisten vihjeiden avulla ja tajuta yhteiselämän pelisääntöjä. Toisten ihmisten ajatusten lukemisen vaikeus saattaa altistaa hyväksikäytölle, koska vilppiä ja pilailua on hankala ymmärtää. Mielen teoria käsittelee kognitiivisia pulmia joita voidaan helpottaa opettamalla ja oppimalla. (Kerola ym. 2009, 39–42.)

Koherenssiteorian mukaan autistinen henkilö näkee ympäristössään yksityiskoh-
tia, mutta kokee hankaluuksia hahmottaa osista kokonaisuuden (Kerola ym.
2009, 23). Frithin ja Shahin mukaan ongelmanratkaisussa tämä näkyy vaikeutena
hahmottaa osien suhdetta ja näin ollen niistä koostuvaa kokonaisuutta (Timonen
& Tuomisto 1998, 39). Teoria ilmenee myös autismin kirjon henkilön vaikeutena
valikoida olennaiset asiat ja jättää huomioimatta epäolennaiset (Kerola ym. 2009,
115).

Eksekutiivinen teoria puolestaan selittää autismin kirjon henkilön vaikeutta ohja-
ta omaa toimintaansa. Eksekutiiviset eli toimeenpanemisen vaikeudet hankaloit-
tavat arkea puuttuvana kykynä suunnitella ja suuntautua tulevaisuuteen. Au-
tismin kirjon henkilön on vaikea mieltää asioiden tekemistä vaiheittain ja hah-
mottaa kuinka kauan jokia asia kestää. Koska autismin kirjoon kuuluva henkilö
hahmottaa asiat yksittäisinä yksikköinä, saattaa hänellä ilmetä myös syy- seura-
ussuhteen ymmärtämisen vaikeutta. (Kerola ym. 2009, 116–117)

2.3 Autismin kirjon tuomat haasteet arjessa

Vuorovaikutus ja kommunikaatio

Poikkeava sosiaalinen vuorovaikutus ja kommunikaatio ovat osa autismin kirjon perushaasteita. Usein autismin kirjon henkilön poikkeavuus sosiaalisessa vuorovaikutuksessa on vastavuoroisuuden puuttuminen (Kaski, Manninen, & Pihko 2009, 108) ja kielen sanatarkka tulkinta (Kartio 2009, 119). Autismin kirjon henkilön kanssa keskustellessa on hyvä miettiä kuinka asian esittää, jotta tulisi ymmärretyksi. Kalliopuska (1995) on koonnut listan sosiaalisista taidoista. Hänen mukaansa niihin kuuluvat keskusteluun ja kuunteluun liittyvät taidot, tunteiden käsittelyyn liittyvät taidot, vaihtoehtojen löytäminen aggressiiviselle käyttäytymiselle sekä suunnittelu- ja päätöksenteko taidot. (Kerola ym. 2009, 38.)

Autismin kirjon henkilöiden sosiaalisia taitoja täytyy jatkuvasti pitää yllä ja kehittää. Vaikka poikkeava sosiaalinen käyttäytyminen on tyypillistä autismin kirjon henkilöille, voivat he oppia sosiaalisia taitoja. Autistinen henkilö voi haluta osallistua sosiaaliseen tapahtumaan, mutta hänellä saattaa olla puutteelliset keinot osoittaa haluaan. Myös epäselvyys siitä mitä tilanteessa tapahtuu ja miten tulisi toimia, saattaa ajaa autismin kirjon henkilön pois tilanteesta. Oppiminen tapahtuu kun häntä aina uudelleen ohjataan sosiaalisiin tilanteisiin ja opetetaan vuorovaikutuksen sääntöjä. (Kerola ym. 2009, 42–43 ; Kartio 2009, 123.)

Yksi autismin kirjon henkilöiden sosiaalisuuteen vaikuttavista tekijöistä on normaalista poikkeava kommunikaatio tai sen puuttuminen. Autismin kirjon henkilöt tarvitsevat usein kommunikaation tueksi puhetta tukevia ja korvaavia kommunikointikeinoja (AAC = Augmentative and Alternative Communication). Autismin kirjon henkilöiden kommunikaatio perustuu paljolti visuaalisiin aistiärsykkeisiin (Kerola 2009, 59) ja siksi kuvien merkitys on puhuvallekin autismin

kirjon henkilölle suuri. Autismin kirjoon kuuluvien henkilöiden kanssa käytettyimpiä AAC keinoja ovat mm. viittomat, kuvat ja kirjoituskommunikaatio. (Tetzchner & Martinsen 2000, 100). Edistäviä asioita autismin kirjon henkilöiden kommunikaatiossa ovat Kartion (2009) mukaan ”rakenteiden luominen ja niistä kiinni pitäminen, toistaminen ja odottaminen, kuvakielen ja muun kaunokirjallisen aineksen käsittely sekä vuorovaikutukseen houkuttelu” (Kartio 2009, 128).

Rajoittunut ja stereotyyppinen käyttäytyminen

Kerolan ym. (2009) mukaan autismin kirjon henkilö saattaa käyttää itsestimulointia, kuten itsensä liikuttelua, puremista ja hyppimistä sosiaalisen vuorovaikutuksen korvikkeena. Jos ihminen ei pysty kertomaan omia asioitaan, tulee turhautumista, mikä voi ilmetä erilaisena yksilöllisenä normeista poikkeavana liikkauttamisena. Samalla autismiin liittyy käyttäytymispuutteita, kuten kyvyttömyys toimia tilanteeseen sopivalla tavalla, mikä tuo haastavuutta ja raskautta arkeen. Kaavamaisista käyttäytymistä voidaan selittää myös oman toiminnan ohjaamisen pulmilla tai esim. turvattomuuden tuntemisella. Autismin kirjon haasteiden tuntemuksella voidaan ymmärtää outoja käyttäytymispiirteitä ja vaikuttaa niihin esim. päiväjärjestyksen luomisella. (Kerola ym. 2009, 91–93)

Poikkeavat reaktiot aistiärsykkeisiin

Autismin kirjon henkilöllä aistien kautta saatu tieto jäsentyy joskus epäselvästi, joka voi johtaa puutteelliseen käyttäytymisen hallintaan (Kerola ym. 2009, 97). Usein haastavaksi käyttäytymiseksi nimetty toiminta paljastuu aistiärsykkeiden poikkeavaksi reagoinniksi (Kerola ym. 2009 103 ; Arvio & Aaltonen 2011, 26).

Arvion ym. (2011) mukaan aistisäätelyn häiriöt voidaan jaotella kolmeen osaan: yliherkkä reagointi, puutteellinen reagointi ja aistihakuisuus. Yliherkkä reagointi on aistiärsykkeeseen nähden todella voimakas reaktio. Aistiyliherkkyys voi ilme-

tä ylivirittyneisyytenä tai jopa aggressiivisena käyttäytymisenä. Se voi myös häiritä henkilön keskittymistä olennaiseen. Kuuloaistin yliherkkyys voi ilmetä henkilön jatkuvana oman äänen tuottamisena ympäristön ääniä vaientaakseen tai käsien pitämisenä korvilla. Tuntoherkällä henkilöllä jo pelkkä vaatteiden päällä pitäminen voi olla kivuliasta ja näköherkkä voi kärsiä valosta. (Arvio ym. 2011, 26.)

Puutteellinen reagointi aistiärsykkeisiin voi johtaa vaikeuteen oppia eri toimintoja. Aistialiherkät ihmiset saattavat myös satuttaa itseään. Kuuloalihakka voi reagoida puheeseen tai ääniin heikosti ja näköalihakka ei välttämättä kohdistu katsetaan olennaiseen. (Arvio ym. 2011, 26.) Aistialihakkaus laskee henkilön viireystilaa ja hidastaa oppimista (Arvio ym. 2011, 26 ; Ikonen & Suomi 1998, 60)

Aistimushakuinen henkilö hakee jatkuvasti aistiärsykeitä, eikä koskaan saa niitä tarpeekseen. Näköaistimuksia hakeva saattaa jäädä tuijottamaan heiluvia puita tai katsella sormiaan. Liikeaistimuksia hakeva voi heijata itseään tai hyppiä jatkuvasti. Autismin kirjon henkilöillä voi olla usealla aistikanavalla huomattavia aistisäätelyn häiriöitä, jotka vaikuttavat myös omatoimisuuteen. (Arvio ym. 2011, 26.)

2.4 Aikuisuus ja itsenäistyminen

Omaan asuntoon muuttaminen on tärkeä osa aikuistumista ja itsenäistymistä. Lapsuudenkodista pois muuttaminen tulisi mahdollistaa myös autismin kirjon henkilöille heidän tullessa aikuisuuden kynnykselle. Tähän prosessiin on kuitenkin syytä valmistautua jo hyvissä ajoin opettelemalla itsenäisen elämän taitoja

sekä konkreettisesti olemalla lyhyitä ajanjaksoja poissa lapsuudenkodista. (Kerola ym. 2009, 194.)

Yhtenä tärkeänä osana aikuisuutta on työnteko. Sopivan työ- tai päivätoimintapaikan löytyminen on kuntoutuksen tärkeimpiä tavoitteita. Myös mielekkään vapaa-ajan viettämisestä tulisi harjoitella, sillä toiminnan aloittamisen ja ohjaamisen vaikeus näkyy usein vapaa-ajan viettämisessä. (Kerola ym. 2009, 195.)

Aiemmin käsiteltyjen autismin kirjon teoreettisten selitysmallien sisältämät käyttäytymispiirteet näyttävät olennaisesti autismin kirjon henkilön arjessa. Vaikeus hahmottaa muiden ihmisten tunteita ja ajatuksia tuo haasteita sosiaalisiin suhteisiin ja kommunikointiin. Kokonaisuuden hahmottamisen vaikeus, esim. asuntoa siivotessa, saattaa jättää suuria aukkoja yleiseen siisteyteen. Toimintojen aloittamisen ja lopettamisen vaikeus sekä hankaluus suunnitella tulevaisuutta tuovat päivittäiseen elämään paljon tuen tarpeita.

Struktuurinen eli jäsenneily elämä on yksi kulmakivi autismin kirjon henkilöiden arjen sujumisen kannalta. Se voi elämän aikana muuttua tai keventyä tarpeiden mukaan, mutta on ehdottoman tärkeää myös aikuisuudessa. (Kerola ym. 2009, 167.) Strukturi ulottuu jokapäiväiseen elämään. Opiskelu, työ ja jopa vapaa-aika ovat yksilöllisesti jokaiselle jäsenneilyä. Strukturi auttaa siirtymään toiminnoista toisiin, hahmottamaan aikaa, tekemään valintoja ja sietämään muutoksia esimerkiksi päiväjärjestyksessä. (Ikonen & Suomi 1998, 173.)

Kerolan ym. (2009) mukaan strukturi ulottuu selkeyttämään paikkoja, aikaa, tilanteita ja henkilöitä. Se mahdollistaa keskittymisen olennaiseen ja lisää itsestä selviytymistä. (Kerola ym. 2009, 167.) Ikonen ja Suomen (1998) mukaan

visuaalinen strukturointi on erityisen tärkeää, koska se mm. konkretisoi abstrakteja asioita ja helpottaa kommunikointia. Asioiden jäsentäminen lisää itsenäisyyttä ja vähentää riippuvuutta muista ihmisistä. (Ikonen ym. 1998, 173)

3 VAMMAISTEN HENKILÖIDEN ASUMINEN

3.1 Eettisyys ja kansainväliset sopimukset ohjaamassa vammaisten henkilöiden asumista

YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevassa yleissopimuksessa käsitellään vammaisten asumista. Sopimuksen 19 artiklan mukaan vammaisilla ihmisillä tulee olla yhtäläiset mahdollisuudet elää yhteiskunnassa ja tehdä valintoja kuin muillakin ihmisillä. Heillä on myös oikeus valita oma asuinpaikka ja -muoto sekä asuinkumppani, eikä heitä ole velvoitettu asumaan tietyssä asumismuodossa. Sopimuksessa velvoitetaan YK:n jäsenmaiden järjestävän vammaisille heidän tarvitsemansa tukipalvelut, jotta yksilöllinen asuminen mahdollistuisi. (Convention on the rights of persons with disabilities 2006.)

Myös Euroopan neuvosto on luonut vammaispoliittisen ohjelman, jossa käsitellään ihmisoikeuskysymyksiä sekä yhdenvertaisuutta. Siinä yhtenä tavoitteena on kannustaa jäsenvaltiomaita järjestämään vammaisille henkilöille laadukkaita palveluita ja tukemaan vammaisten henkilöiden yhtäläisiä mahdollisuuksia elää (Euroopan neuvoston vammaispoliittinen toimintaohjelma 2006, 35).

3.2 Suomen vammaispoliittiset linjaukset

Suomen vammaispoliittisen ohjelman linjaukset tuovat esille useita tärkeitä seikkoja koskien vammaisten henkilöiden asumista ja sen järjestämistä. Omaan kotiin muutto on iso elämänmuutos ja haaste nuorelle sekä tämän perheelle. Jotta muutto sujuisi turvallisesti sekä hallitusti, vaatii se suunnittelua ja hyvää yhteistyötä nuoren, hänen vanhempiansa ja asumista järjestävien tahojen kesken. Itsenäisen ja esteettömän elämän kannalta keskeistä on varmistaa yksilöllisiä tarpeita ja elämäntilannetta vastaavat ratkaisut asumisessa, liikkumisessa, kommunikoinnissa ja tiedonsaannissa. (Suomen vammaispoliittinen ohjelma VAMPO 2010, 35–36.)

Esteetön ja turvallinen asuminen ovat itsenäisen elämän keskeisiä lähtökohtia. Tärkeää on löytää tasapaino turvallisuuden ja omatoimisuutta mahdollistavien ratkaisujen välille. Tavoitteena on parantaa tätä mm. kaavoituksen ja asuinympäristöjen suunnittelulla sekä tieto- ja viestintäteknologian monipuolisilla keinoilla. Tavoitteena on lisäksi mukautettavien ja esteettömien asuntojen riittävä tarjonta ja uustuotannon panostaminen esteettömyyteen ja toimivuuteen. Näillä keinoilla parannetaan merkittävästi vammaisten henkilöiden omatoimisuutta ja elämänlaatua. (Mts. 36–37.)

Keskeinen Suomen linjaus kehitysvammaisten asumista koskien on valtioneuvoston periaatepäätös kehitysvammaisten asumisen ja siihen liittyvien palvelujen järjestämiseksi. Ohjelman perustana on kehitysvammaisten yksilöllisen asumisen ja sen palvelujen kehittäminen ja turvaaminen. Ohjelmassa otetaan huomioon sekä laitoksista muihin asumismuotoihin muuttavat että kotoa pois muuttavat kehitysvammaiset. Kestävän kehityksen, yhteiskunnan tarpeiden ja yksilön toiveiden ja tarpeiden yhteensovittaminen on ohjelman keskeinen tavoite. (Valtio-

neuvoston periaatepäätös ohjelmasta kehitysvammaisten asumisen ja siihen liittyvien palvelujen järjestämiseksi, 2010.)

3.3 Asumispalvelut ja asumisen tuen järjestäminen

Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskuksen julkaisussa Yksilölliset palvelut, toimivat asunnot ja esteetön ympäristö kuvaillaan asumisen ja elämisen käsitteiden yhteneväisyyttä ja asumisen monimuotoisuutta. Asumiseen katsotaan kuuluvan asunnon lisäksi opiskelu, työ ja harrastukset sekä päivittäisen elämän toiminnot, kuten kotityöt ja henkilökohtainen hygienia. (Yksilölliset palvelut, toimivat asunnot ja esteetön ympäristö 2003, 11.)

Tukea autismin kirjon henkilön asumiseen voidaan järjestää sosiaalihoitolain, vammaispalvelulain tai kehitysvammalain kautta. Ensisijaisesti palveluita järjestetään sosiaalihoitolain perusteella. Sosiaalihoitolaissa määritellään, että ”Asumispalveluja annetaan henkilölle, joka erityisestä syystä tarvitsee apua tai tukea asunnon tai asumisensa järjestämisessä.” (L 17.9.1982/710). Tässä laissa asumispalveluilla tarkoitetaan tuki- ja palveluasumisen järjestämistä.

Kun asiakkaan tuen tarpeisiin ei pystytä vastaamaan sosiaalihoitolain mukaisilla toimilla, voidaan palveluita seuraavaksi järjestää lain vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista avulla.

Kunnan on järjestettävä vaikeavammaiselle henkilölle kohtuulliset kuljetuspalvelut niihin liittyvine saattajapalveluineen, päivätoimintaa, henkilökohdasta apua sekä palveluasuminen, jos henkilö vammansa tai sairautensa johdosta välttämättä tarvitsee palvelua suoriutuakseen tavanomaisista elämän toiminnoista. (L 3.4.1987/380)

Asetuksen vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista 10 § määrittelee palveluasumiseen kuuluvan asunnon lisäksi asumiseen liittyvät palvelut, jotka ovat välttämättömiä asukkaalle jokapäiväiselle suoriutumiselle. Näitä palveluita voivat olla avustaminen asumiseen liittyvissä toiminnoissa, esimerkiksi liikkumisessa, henkilökohtaisessa hygieniassa sekä kuntoutuksessa. (A 18.9.1987/759.) Käytännössä palveluasumista voidaan järjestää joko yksittäisessä asunnossa, palveluasumisryhmässä, palvelutalossa tai muussa asumisyksikössä (Yksilölliset palvelut, toimivat asunnot ja esteetön ympäristö 2003, 10).

Laki kehitysvammaisten erityishuollosta turvaa asumisen palvelut henkilöille, jotka eivät saa riittävää tukea sosiaalihuoltolain ja vammaispalvelulain nojalla järjestettävistä palveluista. Lain mukaan ”Yksilöllistä erityishuolto-ohjelmaa toteutettaessa on pyrittävä siihen, että sellaisen henkilön asuminen, joka ei voi asua omassa kodissaan mutta joka ei ole laitoshuollon tarpeessa, järjestetään muulla tavoin.” (L 23.6.1977/519.)

Kehitysvammaisten ja vaikeavammaisten asumista on järjestetty monella eri tavalla. Näitä ratkaisuja ovat ryhmäasunto, asuntoryhmä ja erillinen asunto. Ryhmäasuntoon, joka on asunto asumisyksikössä, kuuluu oman asunnon lisäksi arkea tukevat yhteiset tilat. Näissä asumisyksiköissä on henkilökunta paikalla ympärivuorokautisesti tai vain päivisin. Asuntoryhmissä on omat erilliset asunnot, mutta yhteistilat ovat välittömässä läheisyydessä. Asuntojen ryhmämuotoisuus voi vaihdella. Erillinen asunto sijaitsee tavallisessa asuntokannassa ja siihen ei kuulu yhteistiloja eikä henkilökuntaa. Asukas saa tarvitsemansa tuen esimerkiksi henkilökohtaiselta avustajalta tai tukihenkilöltä. (Asuntoja kehitysvammaisille ja vaikeavammaisille 2009, 25–26.)

3.4 Laatusuositukset

Vammaisten ihmisten asumispalveluiden laatusuositukset

Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö on laatinut yleisen vammaisten ihmisten asumista ja sen laatua kuvaavan oppaan. Vammaisten ihmisten asumispalveluiden laatusuositukset oppaassa perustellaan vammaisten ihmisten oikeutta elää ja asua tasavertaisesti yhteiskunnassa. Suosituksessa vastuu tasa-arvon toteutumisesta asumisessa nähdään ennen kaikkea olevan järjestelmällä, mutta myös yksittäisillä palveluntuottajilla on vastuunsa asumispalveluiden laadusta. Suositus ottaa kantaa vammaisen ihmisen asumisen suunnitteluun, rakennetun ympäristön toimivuuteen, asuntoihin, yleisiin palveluihin ja yksilöllisyyteen. (Yksilölliset palvelut, toimivat asunnot ja esteetön ympäristö 2003, 7-8, 13.)

Kuntien tulisi ottaa huomioon vammaisten ihmisten asumisen tarpeet jo suunnitteluvaiheessa ja päätöksenteon tukena tulisi käyttää vammaispoliittista ohjelmaa, johon on kirjattu lyhyen ja pitkän aikavälin tavoitteet koskien mm. vammaisten asumista. Kunnan päätöksenteon ja suunnittelun tulee tukea oikeudenmukaisuutta ja tasa-arvoisuutta sekä edistää vammaisten ihmisten yhteiskunnallista osallisuutta. Rakennetun ympäristön esteettömyys on erittäin tärkeää vammaisille henkilöille. Rakennetun ympäristön tulisi luoda mahdollisimman hyvät edellytykset asua ja elää itsenäisesti ja omatoimisesti. Rakennetun ympäristön esteettömyys luo mahdollisuuden eri palveluiden saavutettavuudelle ja julkiset ja yksityiset palvelut tulisivatkin olla kaikkien käytettävissä. Kaikkien kuntalaisten toimintakyky tulisi ottaa huomioon kaavoituksessa ja rakentamisessa. (Mts. 14, 17–18.)

Esteettömyydellä tarkoitetaan muutakin kuin liikuntarajoitteisille sopivia ratkaisuja. Opastekylttien selkeys, valittujen rakennusmateriaalien värit ja heijastu-

vuudet, puhelinpalveluiden selkeys ym. ovat osa esteettömyyttä, joita tulisi miettiä ympäristöä rakennettaessa. Toimivien ja esteettömien asuntojen saatavuus tulisi taata jokaiselle. Asuntojen muunneltavuus eri käyttötarkoituksiin on kestävä kehityksen mukaista ja taloudellista. Eri asuntoratkaisujen tulee antaa mahdollisuus yksityiselämään ja kotirauhaan. (Mts. 20.)

Kaikessa asumisessa tulisi ottaa huomioon yksilölliset ratkaisut, jonka pohjana toimii vammaispalveluiden asiakkaan palvelusuunnitelma. Palvelusuunnitelmaan kirjataan ja suunnitellaan asiakkaan tarvitsemat palvelut ja siinä asiakkaan oma ääni pääsee kuuluviin. Palvelusuunnitelma ei kuitenkaan ole päätös palveluiden saamisesta vaan jokaista asiakkaan tarvitsemaa palvelua täytyy erikseen hakea. Omaan asuntoon muutettaessa vammaisella asukkaalla on oikeus saada asumiskokeiluja ja -valmennusta. Nämä ovat erittäin hyviä keinoja harjoitella asumisentaitoja ja miettiä mitä itse haluaa omalta kodiltaan. Henkilöstön määrä ja osaaminen nousevat esiin yhtenä tärkeimmistä asioista. Lisäksi palveluiden tulee vastata asiakkaan tarpeisiin. (Mts. 30, 32–34.)

Laatusuositukset kehitysvammaisten henkilöiden asuntojen rakentamiseen vuosiksi 2010–2015

Kehitysvamma-alan asumisen neuvottelukunta, joka koostuu kehitysvamma-alan asiantuntijoista, on laatinut suosituksen kehitysvammaisten asuntojen rakentamiseen vuosiksi 2010–2015. Suosituksessa selvitetään taustaa laatimistarpeille sekä otetaan kantaa kehitysvammaisten asumisen nykytilaan. Suositukseen sisältyy lisäksi rakentamisen yleiset periaatteet, henkilökohtaisten ja yhteisten tilojen laatusuositukset ja muut strategiset kysymykset.

Kehitysvammaisten henkilöiden asumisessa on tällä hetkellä kaksi haastetta ratkaistavana: lapsuudenkodista pois muuttavien sekä laitosasumisesta muihin

asumismuotoihin muuttavien kehitysvammaisten asumisen järjestäminen. Kehitysvammaisten asuminen tulisi mahdollistaa normaalissa asuntokannassa ja asumisen järjestämisessä tulisi kuunnella ja kunnioittaa yksilön toiveita. Jokaisella, myös kehitysvammaisilla, tulisi olla oikeus valita missä asuu ja kenen kanssa. (Kehitysvamma-alan asumisen neuvottelukunta 2010, 1-2.)

Kehitysvammaisten asumisen laatusuosituksen mukaan jokaisella tulisi olla henkilökohtaisissa asuintiloissa makuutila, oleskelutila, kylpyhuone, eteinen, keittiönurkkaus, säilytystilat sekä parveke/piha. Myös oma nimi ja postiluukku oves- sa tekevät asunnosta kodin. Lisäksi ryhmäasumisessa tarvitaan yhteisiä keittiötiloja, joissa voidaan pienissä ryhmissä harjoitella keittiötaitoja. Turvallisuuden tunnetta ja omatoimisuutta lisäävät fyysisesti esteettömät asunnot ja riittävä valaistus niin sisä- kuin ulkotiloissa. (Mts. 3.)

Jotta yksilölliset ratkaisut ja yksilön toiveet asunnosta voidaan toteuttaa, on jo rakennusvaiheessa hyvä tietää ketä tiloihin tulee muuttamaan sen valmistuttua. Näin voidaan vastata asiakkaan yksilöllisiin tarpeisiin jo hyvissä ajoin, jolloin vältetään kalliiden muutostöiden tekemiseltä. Rakentamisen suunnitteluvaiheessa on hyvä ottaa huomioon asuntojen muunneltavuus ja soveltuvuus myös muihin käyttötarkoituksiin. Omaan kotiin muuttavan nuoren/aikuisen itsenäistymistä on tuettava ja muuttovalmennuksen antaminen on yksi tärkeimmistä asioista joka myös helpottaa uuden asuntolan käynnistymistä. Avun ja tuen tarpeen arvioinnit ovat tärkeänä osana muuttovalmennusta. Sen avulla saadaan selville tulevan asukkaan avun määrää ja voidaan oikein suunnitella henkilökuntaresursseja. (Mts. 3.)

Suosituksessa mainitaan myös sijainnin olevan tärkeä laatutavoite. Turvallinen lähiympäristö sekä palveluiden saavutettavuus ovat tärkeitä yleisen viihtyvyy-

den kannalta. Myös laitosympäristöön sijoittuva vaativaa sairaanhoitoa tarvitsevien kehitysvammaisten asumista on tulevaisuudessa pohdittava tarkkaan. (Mts. 4.)

Suosituksset erillisen asunnon tiloista ja ryhmäasumisen tiloista eroavat hieman. Myös poikkeavat ratkaisut voidaan perustelluista syistä sallia, jos se on yksilön kannalta paras ratkaisu. Ryhmämuotoisen asumisen yleisiin tiloihin on myös otettu kantaa suosituksessa. Sen mukaan yhteisten tilojen mitoitus pitäisi pysyä kohtuuden rajoissa, sillä nämä kaikille asukkaille tarkoitetut tilat kuuluvat usein vuokraan. Vuokran tulisi olla kohtuullinen ja pysyä Kansaneläkelaitoksen hyväksymien asumiskustannuksien rajoissa.

Suosituksen mukaan asuinrakennusten yhteyteen ei pitäisi rakentaa päivätoimintatiloja kuin poikkeussyystä. Normaaliuden periaatteiden mukaan työpaikka tulisi olla kodin ulkopuolella, mutta jos asiakkaalle koituu kohtuuttomia vaikeuksia ulkopuoliseen päivätoimintaan kulkeminen, voidaan sitä järjestää kodin yhteydessä. Jotta vältetään uuslaitosten syntyminen, on asuntojen määrään annettu suositukset. Samalla asuntotontilla tulisi olla maksimissaan 15 asuntoa. (Mts. 5-6.)

Yksilöllisen tuen laatukriteerit

Kehitysvamma-alan asumisen neuvottelukunta on julkistanut Yksilöllisen tuen laatukriteerit (2011), joiden tavoitteena on mahdollistaa tuella ja palvelulla kehitysvammaiselle omannäköinen elämä. Kriteereiden osa-alueet ovat yksilölliset palvelut, tuettu päätöksenteko, kunnioittava kohtelu, lainmukaiset palvelut, ihmisoikeuksien turvaaminen, osallisuus lähiyhteisössä ja yhteiskunnassa. Osa-alueita tarkastellaan valtakunnalliselta tasolta sekä yksilön, palveluiden järjestämisen ja tuottamisen näkökulmista. Vaikka laatukriteerit on tehty kehitysvam-

maisten ihmisten näkökulmasta, soveltuvat ne muiden erityistä tukea asumi-
seensa tarvitsevien henkilöiden palveluiden järjestämiseen. (Kehitysvamma-alan
asumisen neuvottelukunta 2011, 2-3,5.)

Yksilöllisten palveluiden osa-alueen mukaan yksilöllä on oikeus valita vaihtoehtoista asumispaikkansa ja asuinkumppaninsa. Yksilön oikeutena on myös saada muuttovalmennusta ennen ja jälkeen muuton. Päivittäisissä palveluissa tulee huomioida henkilön elämäntyyli ja tavat. Palveluiden järjestäminen ja tuottamisen saralla resurssien ja työaikojen käyttö suunnitellaan palveluita käyttävän henkilön lähtökohdista. Valtakunnallisella tasolla yksilöllisten palvelujen valvonnassa tulee käyttää yhdenmukaisia laatukriteerejä. (Mts. 6-7,9.)

Tuettu päätöksenteko mainitaan yhtenä kriteereiden osa-alueena. Sen mukaan palvelujen järjestäjän ja tuottajan täytyy huolehtia, että asiakas voi osallistua omiin voimavaroihin nähden palveluprosessien suunnitteluun, arviointiin ja kehittämiseen. Lainsäädännön tulee turvata asiakkaiden kuuleminen. Kunnioittava kohtelu puolestaan nostaa esille yksilötasolla itsemääräämisoikeuden huomioimisen. Palvelujen tuottamisen ja järjestämisen tasolla asiaan kuuluu palveluiden arviointi henkilön hyvinvoinnin ja elämänlaadun näkökulmista. (Mts. 10–14.)

Palveluiden järjestämisen ja tuottamisen näkökulmasta ihmisoikeuksien turvaamisen varmistavat omassa toiminnassaan kunnalliset päätöksentekijät sekä asumispalveluiden tuottajat. Päätöksentekoa ja toimintaa tulee myös valvoa. Osallisuus lähiyhteisössä ja yhteiskunnassa on yksilön tasolla yleisten palveluiden käyttöä tarvittavin tukitoimin. Myös ystävien ja läheisten tapaaminen oman asuinyhteisön ulkopuolella tulee olla turvattua. Palveluiden tuottamisen ja järjestämisen saralla on tarjottava riittävä määrä yksilöllisiä palveluja ja avustajia, jotka turvaavat mahdollisuuden osallisuuteen. (Mts. 21, 23-24.)

3.5 Laatusuositusten vaikutukset autismin kirjon henkilöiden asumiseen

Edellisessä kappaleessa esitellyissä vammaisten henkilöiden asumisen laatusuosituksissa nousi esille hyvin samankaltaisia teemoja. Kaikissa suosituksissa mainittiin yksilöllisyys, rakentamisen suositukset, asianmukaiset palvelut ja asumispalveluihin liittyvä eettisyys. Näiden teemojen pohjalta olisi hyvä järjestää myös autismin kirjon henkilöiden asumista.

Kaikkien vammaisryhmien asumisessa tulee ottaa huomioon yksilölliset ratkaisut. Tämän pitäisi olla täysin samoin autismin kirjon henkilöiden kohdalla. Laatusuositusten mukaan yksilöllisyys tulisi ottaa huomioon niin palveluissa kuin asumisratkaisuissa. Palveluasumisen tulee kattaa palvelut, jotka ovat välttämättömiä asukkaalle jokapäiväiselle elämälle. Asumisvalmennus- ja kokeilu ovat keskeisiä asumisen palveluja ja niiden merkitys korostuu autismin kirjon henkilöiden asumisen suunnittelussa. Autismiin kirjoon kuuluvat henkilöt kaipaavat muuttoon ennakkointia ja struktuuria. Yksilöllisyys tulee myös lain mukaan ottaa huomioon asumisjärjestelyissä.

Tämän päivän haaste lapsuudenkodista ja laitoksista poismuuttavien kehitysvammaisten asumispalveluiden järjestämisestä koskee myös autismin kirjon henkilöitä. Kerolan ym. (2009) mukaan autismin kirjon henkilöt saattavat jäädä lapsuudenkoteihinsa sopivien asumisen vaihtoehtojen puuttuessa tai muuttavat asuntoloihin, joissa ei ole autismissaamista (Kerola ym. 2009, 197). Autismiin kirjon henkilöillä tulee myös olla mahdollisuus vaikuttaa siihen kenen kanssa asuu ja missä.

Autismin kirjon henkilöiden mielipiteet ja toiveet tulisi huomioida jo suunnitelmassa mm. asuntojen toimivuutta ja esteettömyyttä. Rakennetun ympäristön esteettömyyden lisäksi esteettömyys merkitsee myös palvelujen saatavuutta, tiedon ymmärrettävyyttä ja mahdollisuutta osallistua itseään koskevaan päätöksentekoon (Esteettömyys 2010). Esteettömyyden huomioinnissa autismin kirjon kohdalla tarvitaan laajaa lähestymistapaa. Edellä mainittujen esteettömyyden osa-alueiden lisäksi tulee huomioida sosiaalinen esteettömyys. Jokaisen tulisi pystyä osallistumaan opiskeluun, työntekoon ja harrastuksiin tasa-arvoisesti (Esteettömyys 2010). Autismin kirjon henkilöiden kohdalla esteettömyys voi olla pieniä asioita, esimerkiksi aistiherkkyyksien huomiointia.

Kehitysvamma-alan asumisen neuvottelukunnan laatimat Yksilöllisen tuen laatu-kriteerit korostavat, että ne toimivat hyvin kaikkien erityistä tukea asumiseensa tarvitsevien henkilöiden kanssa (kehitysvamma-alan asumisen neuvottelukunta 2011, 3). Näiden kriteerien kautta muodostuu hyvä pohja autismin kirjon henkilöiden asumisen suunnitteluun ja toteutukseen.

Eettisyys nousi yhtenä tärkeimmistä teemoista vammaisten ihmisten asumisen laatusuosituksia. Se käsitteli mm. tasa-arvoista ja kunnioittavaa kohtelua, osallisuutta ja tuettua päätöksentekoa. Näiden asioiden huomioinnissa ei ole poikkeusta autismin kirjon henkilöiden kohdalla. Tuettua päätöksentekoa ja osallisuutta voidaan autismin kirjon henkilöillä turvata käyttämällä yksilöllisiä kommunikatiivimenetelmiä.

3.6 Asumisen järjestämisen uudet tuulet

Vammaisasuminen on murroksessa. Yhä suurempi tietoisuus ja näkyvyys vammaisten oikeuksista tuovat haasteita koko aikuisuuden tukemiseen. Autismin

kirjon henkilöiden asumisessa on paljon kehitettävää, koska kirjoon kuuluvien henkilöiden tarpeet ovat hyvin erilaiset ja monimuotoiset sekä niihin ollaan he-
räämässä asumisen tasolla laajemmin vasta nyt.

Valtioneuvoston periaatepäätöksessä kehitysvammaisten asumisen järjestämi-
seksi todetaan yksilöllisten asumista tukevien palveluiden ja asumisen kustan-
nuksien olevan asuntojen lisäämisen ohella tärkeimpiä tavoitteita (Valtioneuvos-
ton periaatepäätös ohjelmasta kehitysvammaisten asumisen ja siihen liittyvien
palvelujen järjestämiseksi 2010, 1). On erittäin tärkeää myös miettiä uusia tapoja
järjestää vammaisten asumista (Hintsala & Ahlstén 2011, 17).

Hintsalan (2008) teoksessa Yksilölliseen asumiseen ja asumisen toimintakulttuu-
riin luetellaan muutamia lähitulevaisuuden kehittämishaasteita kehitysvammais-
ten asumisessa. Kehitysvammaiset ja heidän läheisensä tulee ottaa vahvasti mu-
kaan asuntojen suunnitteluun; mitään rakennuskohteita ei tulisi suunnitella en-
nen kuin kuullaan kehitysvammaisia ja heidän omaisiaan. Myös asunnon ensisi-
jainen etsiminen normaalista asuntokannasta tulisi ottaa toiseksi keskeiseksi pe-
riaatteeksi. (Hintsala 2008, 4, 32.)

Hintsalan (2008) mukaan tällä hetkellä kehitysvammaisen henkilön vaikutus-
mahdollisuus asunnon valintaan on puutteellinen. Koska palveluvalikko on
muodostunut pitkälti ryhmäkotiasuminen ympärille, tulisi tulevaisuudessa ke-
hittää henkilökohtaiseen apuun perustuvia asumisen malleja. Näissä tuki vie-
dään kehitysvammaisen kotiin. Myös asumisvalmennuksen ja muuttovalmen-
nuksen palvelumuotoja tulisi kehittää. (Hintsala 2008, 37.)

Näiden lisäksi tärkeinä kehittämishaasteina nähdään palvelutarpeiden kartoit-
taminen sekä henkilöstön rekrytointi ja perehdyttämiskäytäntöjen kehittäminen.

Hintsalan mukaan ryhmäkotien toiminnan sääntöjä ja rutiineja tulisi tietoisesti purkaa, jotta päästäisiin rakentamaan yksilöllisempää asumista. (Hintsala 2008, 39–40.)

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

4.1 Tutkimuksen tavoite ja tutkimuskysymykset

Opinnäytetyömme tavoitteena oli tutkia autismin kirjon henkilöiden itsenäisen elämän ja asumisen tuen tarpeita sekä laadukkaiden asumispalveluiden järjestämistä. Lähdimme työstämään tutkimustamme pohtimalla parhaita keinoja selvittää autismin kirjon henkilöiden asumisen nykytilannetta ja tulevaisuuden haasteita. Päädyimme toteuttamaan tutkimuksen kirjallisuuskatsauksena, jossa tarkoituksena oli koota tietoa olemassa olevista tutkimuksista. Tavoitteenamme oli myös hankkia kansainvälistä sekä uusinta tietoa autisms asumisesta. Valitsemamme tutkimuskysymykset muodostuivat näiden tavoitteiden pohjalta.

Tutkimuskysymyksemme olivat

1. Millaisia itsenäiseen elämään ja asumiseen liittyviä tuen tarpeita autismin kirjon henkilöillä on?
2. Kuinka järjestetään laadukkaat asumisen palvelut autismin kirjon henkilöille?

Asiakaslähtöisyyden pitäisi korostua tämän päivän vammaistyössä ja siksi halusimme lähteä tutkimaan aihetta yksilön näkökulmasta. Jokaisella autismin kir-

jon henkilöllä on hyvin yksilölliset tuen tarpeet, mutta voidaan nähdä myös joi-
tain periaatteita, jotka koskevat koko autismin kirjoa. Näimme nämä tutkimusky-
symykset toisiaan täydentävinä. Tuen tarpeiden kautta määrittyy se millaisia
palveluita tarvitaan ja laadukkuus syntyy vastaamalla tarpeisiin mahdollisim-
man hyvin.

4.2 Kirjallisuuskatsaus tutkimusmenetelmänä

Autismin kirjon henkilöiden asumisen järjestämisestä ei ole olemassa selkeää
koottua tietoa. Valitsimme tutkimusmenetelmäksi kirjallisuuskatsauksen, koska
sen avulla saatiin yhdistettyä tietoa eri lähteistä. Kirjallisuuskatsaus on yksi tut-
kimusmenetelmä, jolloin sitä usein kutsutaan systemaattiseksi kirjallisuuskatsa-
ukseksi. Tutkimusmenetelmänä kirjallisuuskatsaus on tehokas tapa koota yhteen
ja syventää tietoa asiasta, josta on jo aiempia tutkimuksia ja tutkimustuloksia.
(Tuomi & Sarajärvi 2009,123.)

Kirjallisuuskatsauksen avulla voidaan hahmottaa kokonaisuudessaan kuinka
paljon tietystä aiheesta on tehty tutkimuksia ja millaisia tutkimukset ovat. Myös
tutkimustuloksia ja päätelmiä voidaan helposti vertailla. Kirjallisuuskatsauksessa
voidaan tarkastella todella laajaa kokonaisuutta tai vain kahta eri tutkimusta.
(Johansson 2007, 3.)

Kirjallisuuskatsaus voidaan karkeasti jaotella kolmeen vaiheeseen. Ensimmäises-
sä vaiheessa suunnitellaan katsausta, toisessa vaiheessa katsaus toteutetaan (si-
sältäen haun, analysoinnin ja synteessin) ja kolmannessa vaiheessa raportoidaan.
Kirjallisuuskatsaus vaatii erittäin hyvän suunnitelman, jotta se on tarkoituksen-
mukainen ja jotta vältytään turhalta työltä. Hyvin suunniteltu tutkimus myös
lisää luotettavuutta. (Johansson 2007, 5.)

Kirjallisuushaun toteuttaminen vaatii tarkkaa työtä ja johdonmukaisuutta. Valituilla hakusanoilla suoritetaan haku halutuista tietokannoista ja monivaiheisen seulan läpikäytyään jäljelle jää tutkimusaineisto. Aineistolle tulee asettaa tavoitteet, jotta se vastaa tutkimuksen tarkoitukseen. Kun tutkimuksen aineisto on kerätty, voidaan aloittaa sen analyysi. Sisällönanalyysi on kolmivaiheinen prosessi, johon kuuluu aineiston pelkistäminen, aineiston ryhmittely ja teoreettisten käsitteiden luominen. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 108.)

Aineiston pelkistäminen voi käytännössä olla tutkimuskysymyksiin vastaavien ilmauksien etsimistä aineistosta ja ylös kirjaamista. Analyysiyksikkönä voidaan käyttää ajatuskokonaisuutta, lausetta, lauseen osaa tai pelkkää sanaa riippuen tutkimuksen tarkoituksesta ja muodosta. Analyysiyksikkö on hyvä päättää ennen analyysin aloittamista. Kun aineistosta on löydetty ilmaukset, jotka vastaavat tutkimuskysymyksiin, voidaan aloittaa niiden pelkistäminen. Samaa tarkoittavat asiat ryhmitellään yhdeksi luokaksi ja nimetään kuvaavalla käsitteellä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 109–110.)

4.3 Kirjallisuushaku

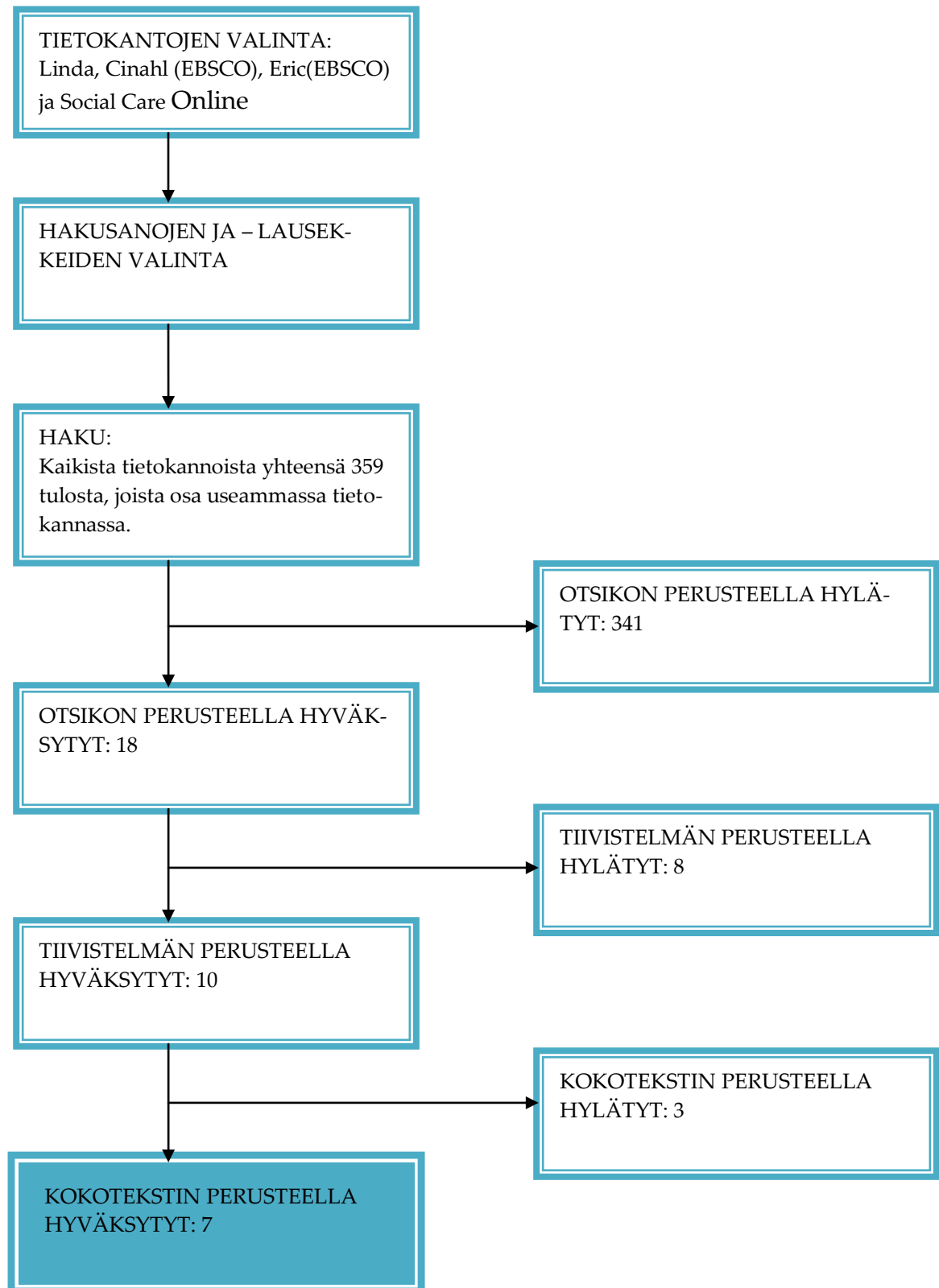
Teimme kirjallisuushaun alkuvuodesta 2011 ja haku kohdistettiin suoraan tietokantoihin, jotka ovat keskeisempiä sosiaalialan tietokantoja. Näistä tietokannoista myös oletettiin tietoa löytyvän. Valitsimme tietokannoiksi: Linda, Cinahl (EBSCO), Eric (EBSCO) ja Social Care Online. Hakutermien valinnan suoritimme yhdessä kirjaston informaatikon kanssa. Monien kokeilujen jälkeen päädyimme hakusanoihin autismi+asuminen, autism+housing, autismi+(asumis)palvelut ja autism+(living)services. Katkoimme sanoja sopivista kohdista, jotta kaikki mahdolliset tulokset saatiin

esiin. Asetetuilla hakusanoilla osumia tuli yhteensä 359 (Liite 1 Kirjallisuushaku).

Oletimme, että aiheesta ei ole paljon tutkittua tietoa, joten emme voineet asettaa montaa tiukkaa kriteeriä aineistolle. Mukaanotto kriteereinä toimivat

- tutkimusjulkaisu
- tutkimuksen toteutusvuosi, vuosi 2000 tai uudempi
- vähintään toiseen tutkimuskysymykseen vastaaminen
- luotettavat tietokannat
- tutkimuksen saatavuus

Haasteelliseksi osoittautui viimeksi mainittu kriteeri. Jouduimme jättämään muutamia tutkimuksia pois sisällönanalyysistä, koska niiden hankkiminen luettavaksi olisi ollut kohtuuttoman vaikeaa. Aineistot, jotka sopivat mukaanottokriteereihin, käytiin läpi otsikko kerrallaan. Jos otsikko ei vastannut tutkimaamme aiheetta, jätettiin se pois aineistosta. Suuri osa aineistosta jäi tässä vaiheessa pois, koska ne käsittelivät suurelta osin autismin kirjon henkilöiden lapsuutta. Tämän jälkeen aineistoa tarkasteltiin tiivistelmien perusteella. Jos tiivistelmät eivät vastanneet asettamiimme tutkimuskysymyksiin, jätettiin ne tutkimukset pois analyysistä. Jäljelle jääneet tutkimukset luettiin kokonaan ja näistä valikoitui analysoitava aineisto. Analysoitavia tutkimuksia jäi jäljelle seitsemän (KUVIO 1).

KUVIO 1. Kirjallisuushaun prosessi (mukaellen Johansson 2007, 7)

4.4 Aineiston analysointi

Aloitimme aineiston analysoinnin etsimällä tutkimusaineistosta kaikki tutkimuskysymyksiin vastaavat ilmaukset. Käytimme analyysiyksikkönä asia/ajatuskokonaisuuksia, sillä ne olivat tutkimuksen kannalta olennaisia. Pelkien sanojen tai lauseiden käyttäminen analyysiyksikkönä tutkimuksessamme ei olisi tuottanut tarkoituksenmukaista tietoa (Tuomi ym. 2009, 109). Kirjasimme nämä ilmaukset erilliseen taulukkoon. Jaoimme tutkimusaineiston puoliksi ja kirjasimme oman aineiston ilmaukset itsenäisesti.

Ilmausten kirjaamisen jälkeen aloimme yhdessä pelkistää sanontoja. Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä pelkistäminen on epäolennaisen tiedon jättämistä pois, informaation tiivistämistä tai pilkkomista osiin (Tuomi ym. 2009, 109). Pelkistimme alkuperäisilmaukset lauseita yhdistämällä, jolloin olennaiset asiat saatiin tiivistettyä.

Ryhmittelyvaiheessa samankaltaiset alkuperäisilmaukset ryhmitellään omiksi kokonaisuuksiksi. Näille ryhmille luodaan sisältöjä kuvaavat käsitteet. Tätä käsitteellistämistä jatketaan myös yhdistelemällä käsitteitä niin kauan kuin se on mahdollista. (Tuomi ym. 2009, 110–111.) Kokosimme käsitteet ja niiden tiivistetyt sisällöt havainnollistavaan taulukkoon (liite 3).

Ryhmittelyvaiheen jälkeen tutkimuksen kannalta olennainen tieto poimittiin ja sen perusteella valittiin lopulliset sisältöä kuvaavat käsitteet. Ilmaukset jaoteltiin alustaviin ryhmiin ja pohdinnan jälkeen kokonaisuuksia vielä muokattiin. Aineistomme kohdalla sisältöä kuvaavat käsitteet oli helppo löytää. Lopullisten käsitteiden valinta syntyi aineistossa korostuvien teemojen kautta.

5 TUTKIMUKSEN TULOKSET

5.1 Tulosten esittely tutkimusongelmittain

Tutkimuksen tulokseksi muodostui yhdeksän yläkäsitettä, jotka vastasivat joko toiseen tutkimuskysymykseen tai molempiin.

- Asiakaslähtöisyys
- Yksilöllinen tuentarve
- Yksilölliset asumisratkaisut
- Struktuuri
- Sosiaaliset taidot ja kommunikointi
- Asumisen ympäristö
- Yleinen tietoisuus autismista
- Asumisvalmennus
- Asumispalveluiden hallinnointi

Esittelemme tutkimuksen tuloksia yläkäsite kerrallaan eritellen tutkimuskysymyksiin saadut vastaukset. Teimme havainnollistavan taulukon tutkimustuloksista (liite 3) ja halusimme vielä tiivistää siitä selkeämmän ja lyhyemmän version (taulukko 1). Taulukko esittää tulokset ytimekkäästi esimerkkien avulla.

Ensimmäinen tutkimuskysymyksemme oli millaisia itsenäiseen elämään ja asumiseen liittyviä tuentarpeita autismin kirjon henkilöllä on. Puhumme tämän tutkimuskysymyksen kohdalla lyhyemmin asiakkaista. Toinen tutkimuskysymyksemme oli kuinka järjestetään laadukkaat asumisen palvelut autismin kirjon henkilölle. Tästä puhumme lyhyemmin palveluiden järjestämisenä.

TAULUKKO 1. Tutkimustulosten tiivistetyt sisällöt

	Millaisia itsenäiseen elämään ja asumiseen liittyviä tuen tarpeita autismin kirjon henkilölle on?	Kuinka järjestetään laadukkaita asumisen palvelut autismin kirjon henkilölle?
ASIAKASLÄHTÖISYYS	Toiveiden kuuleminen ja huomioiminen strukturoituja menetelmiä käyttäen.	Huomioidaan asukkaan oikeudet ja velvollisuudet.
YKSILÖLLINEN TUEN TARVE	Taitojen yksilöllisyys esim. kodinhoidossa.	Tuki mahdollistetaan mm. henkilökohtaisen avun turvin.
YKSILÖLLISET RATKAISUT ASUMISESSA		Tarjotaan vaihtoehtoja eri asumisen muodoista.
STRUKTUURI	Asukkaan päivää ohjaa säännönmukaisuus ja ennakoitavuus turvallisessa ja strukturoidussa ympäristössä.	Mm. fyysisten tilojen, toimintojen ja ajan strukturointi.
SOSIAALISET TAIDOT JA KOMMUNIKAATIO	Esimerkiksi vaikeus sosiaalisessa kanssakäymisessä sekä puuttuva tai poikkeava kielellinen ja ei-kielellinen kommunikaatio.	Sosiaalisten taitojen opettaminen.
ASUMISEN YMPÄRISTÖ	Visuaalinen hahmottaminen ja haastava käyttäytyminen.	Esimerkiksi tilojen muunneltavuuden ja aistipulmien huomioonottaminen rakentamisessa.
YLEINEN TIETOISUUS AUTISMISTA	Autismin yleiset haasteet sekä yksilölliset asiat.	Henkilökunnan yleinen tietous autismista ja erityiskoulutukset.
ASUMISVALMENNUS	Auttaa nuorta ja vanhempia ymmärtämään muuton merkitys.	Siirtymävaiheen tukeminen erittäin tärkeää.
ASUMISPALVELUIDEN HALLINNOINTI		Palvelusuunnitelman laatiminen ja tiedonsaanti olemassa olevista palveluista.

Asiakaslähtöisyys käsite koostuu tässä tutkimuksessa vapaudesta päättää jo asumisen suunnitelmavaiheessa omista asioistaan. Palvelujen järjestämisessä tulee ottaa huomioon asiakkaan toiveiden lisäksi oikeudet ja velvollisuudet. Asiakkaan toiveiden kuuleminen korostui Mäkisen tapaustutkimuksessa autismin kirjon aikuisten asumistoiveista.

Yksilöllinen tuen tarve nousi tutkimuksessa vahvasti esille. Asumisen tuki tulee järjestää yksilön taitojen ja tason mukaan. Autismin kirjon mukana tuomien haasteiden lieventämiseksi on ohjauksen tuoma tuki merkityksellinen. Myös palveluiden järjestämisen kautta nousi esille, että tuenmäärä tulee olla suhteessa asiakkaan tietoihin ja taitoihin. Tukea voidaan järjestää mm. henkilökohtaisen avun turvin.

Yksilölliset asumisratkaisut käsite tässä tutkimuksessa muodostui pelkästään palveluiden järjestämisen näkökulmasta. Tuloksissa korostui erilaisten asumisvaihtoehtojen tarjoaminen, ja kekseliäät sekä yksilölliset asumisratkaisut. Myös yksilöllinen suunnittelu nousi useamman kerran esille aineistossa. Mielestämme tärkeitä tuloksia olivat lisäksi asumisen sisältämien toimintojen suunnittelu yksilöllisesti ja vapaus valita osallistumisestaan toimintoihin.

Struktuuri käsitteen sisältö muodostui suurimmaksi osaksi asiakkaan tuentarpeiden kautta. Aineisto tuo esille, että rutiinit ja säännöllisyys ohjaavat vahvasti autismin kirjon henkilön päivää ja struktuuri voi muodostaa jopa elämäntavan. Asioiden, kuten tapahtumien ja muutoksien ennakoiminen luo turvaa arkeen. Strukturin käyttö määräytyy autismin kirjon henkilön tarpeiden mukaan; kaikki eivät tarvitse strukturia niin paljon kuin toiset. Palveluiden järjestämisessä strukturin osalta tulee ottaa huomioon fyysisten tilojen, toimintojen ja ajan strukturointi.

Sosiaaliset taidot ja kommunikointi muodostui tutkimuksemme yhdeksi yläkäsitteeksi. Autismin kirjioon kuuluvilla henkilöillä voi olla puuttuva tai poikkeava sosiaalinen vuorovaikutus. Autismin kirjon henkilöillä voi ilmetä sosiaalisen vuorovaikutuksen vaikeutta tulkita muiden ihmisten toimintaa ja ajatuksia. Nämä saattavat näkyä esimerkiksi vaikeutena selvittää ennestään tuntemattomista tilanteista. Autismin kirjon henkilöillä voi olla myös puuttuva tai poikkeava kielellinen ja ei-kielellinen kommunikaatio, jolloin tarvitaan vaihtoehtoisten kommunikaatiomenetelmien tuntemista. Asiakkaan elämänhistorian tunteminen helpottaa kommunikoinnissa ja sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. Sosiaalisten taitojen opettaminen oikeissa sekä lavastetuissa tilanteissa tulisi turvata laadukkaissa palveluissa.

Asumisen ympäristö on keskeinen tutkimuksemme tulos. Se sisältää mm. karkailutaipumuksen, korkeidenpaikkojen vimman ja vaarantajun puuttumisen haasteet, jotka on hyvä huomioida autismin kirjon henkilön arjessa. Palveluiden järjestämisessä ympäristön osalta tulee ottaa huomioon edellä mainittujen asioiden lisäksi aistipulmat ja visuaalisuus. Tärkeitä seikkoja ovat myös ympäristön turvallisuus, tilojen muunneltavuus ja asunnon yksityisyys. Autismin kirjon henkilöiden asumisen ympäristön vaatimukset korostuivat erityisesti Ståhlbergin tutkimuksessa Autismi ja arkkitehtuuri.

Yleinen tietoisuus autismista valikoitui myös yhdeksi käsitteeksi. Autismin kirjon henkilöiden laadukkaan asumisen kannalta henkilökunnan tietoisuus autismista on merkittävä tekijä. Tämän lisäksi myös henkilön yksilöllisten asioiden tunnistaminen on tärkeää. Palveluiden järjestämisen kannalta yleisen autismitietämyksen lisäksi henkilökunnalla tulisi olla tietoa asumispalveluista. Henkilökunnan erityiskoulutukset ovat keskeisiä tietoisuuden lisäämisessä. Myös avoin-

ta keskustelua itsenäisyyden mahdollisuuksista asumisessa tulisi olla henkilökunnan kesken.

Asumisvalmennus auttaa autismin kirjon henkilöä ja hänen vanhempiaan ymmärtämään muuton merkityksen. Muutto omaan kotiin on merkittävä askel ihmisen elämässä. Asumisvalmennuksessa voidaan jo etukäteen harjoitella tärkeitä itsenäisen elämän taitoja. Palveluiden järjestäjän tulisi asumisvalmennuksen avulla löytää asiakkaalle sopiva asumismuoto sekä käsitellä laajemmin itsenäistymistä. Tutkimusaineiston mukaan siirtymävaiheen tukeminen on erittäin tärkeää.

Asumispalveluiden hallinnointi käsitteen sisältö muodostui tutkimuksessamme pelkästään palveluiden järjestämisen näkökulmasta. Selkeä strategia palvelujen järjestämiseksi takaisi autismin kirjioon kuuluville henkilöille laadukkaat asumisen palvelut. Muita merkittäviä asioita ovat palvelusuunnitelman laatiminen ja tiedonsaanti olemassa olevista palveluista. Asumista tulisi arvioida ja kehittää tarpeen mukaan. Laadukkaiden palvelujen turvaamiseksi organisaatioiden välinen yhteistyö ja työnjako ovat tärkeitä.

5.2 Johtopäätökset

Saimme tuloksiksi yhdeksän keskeistä käsitettä, jotka nousivat esille useammassa kuin yhdessä tutkimuksessa. Näiden teemojen voidaan siis nähdä olevan olennaisimpia, mutta ne eivät luonnollisesti ole kaikenkattavia. Tutkimustuloksista voidaan todeta, että autismin kirjon henkilöiden asumiselle on olemassa keskeisiä teemoja, mutta niiden sisältö kaipaa tarkempaa avaamista ja ohjeistusta.

Tutkimustuloksista ilmenee, että yksilöllisyys ja asiakaslähtöisyys ovat tärkeimpiä asioita järjestettäessä laadukkaita asumisen palveluita. Mielestämme juuri näissä asioissa on huomattavasti kehittämisen tarvetta, joten emme ihmettele niiden korostumista tutkimuksessa. Perinteinen ryhmäkotimalli on ollut vallitseva tapa vammaisten asumisen järjestämisessä jo viimeisen 30 vuoden ajan (Hintsala & Ahlstén 2011, 18) ja ryhmäkotien on ajateltu olevan laadukkain sekä sopivin asumismuoto vammaisille. Ryhmäkotimallin kehittämisen jälkeen muita asumisen muotoja ei ole kehitetty (Hintsala ym. 2011, 18). Mielestämme asiakaslähtöisyyteen ja yksilöllisyyteen pyrkiessä pitäisi nähdä useampia vaihtoehtoja ja kehittää jokaiselle omannäköistä asumista. Kerola ym. (2009) korostaa ihanteellista olevan tuettujen asumismuotojen luominen autismin kirjon henkilöiden tuen tarpeita vastaaviksi (Kerola ym. 2009, 197).

Vammaisten henkilöiden asumisen järjestämiseen tarvitaan mielestämme uusia lähtökohtia. Palvelut ja asunto tulee nähdä erillisinä toimintoina. Normaaliasuntokanta tulee Hintsalan (2011) mukaan myös pidemmällä tähtäimellä kustannuksiltaan halvemmaksi kuin ryhmämuotoinen asuminen. (Hintsala ym. 2011, 18–19.) Haluamme kuitenkin tuoda esille, että monille vammaisille henkilöille ryhmäkotiasuminen on sekä sopiva että asiakaslähtöinen ratkaisu. Rinnalle kaivataan yhä uudenlaisia palveluita, jotka tuodaan henkilön kotiin sen sijainnista tai muodosta riippumatta.

Tutkimuksemme tietopohjassa huomioimamme keskeisimmät autismin kirjon haasteet itsenäisessä elämässä ja asumisessa toistuivat myös tuloksissa. Vahvasti korostuneita teemoja yksilöllisyyden ja asiakaslähtöisyyden jälkeen olivat sosiaaliset taidot sekä kommunikointi ja struktuuri.

Poikkeavuus sosiaalisessa vuorovaikutuksessa ja kommunikoinnissa on yksi autismin kirjon perushaasteista. Vaikka sosiaalisten taitojen opettelu nousi esille, täytyy autismin kirjon henkilöiden saada tukea sekä aikaa ihmissuhteiden ylläpitoon ja toteuttamiseen. Palveluissa ja resursoinnissa pitää huomioida autismin kirjon henkilön tuen tarpeet sosiaalisten taitojen ylläpitämiseksi. Tutkimustuloksissa nousi esiin autismin kirjon henkilöiden sosiaalisten taitojen ja kommunikoinnin vaikeudet, mutta keinoja niihin vastaamiseen ei löytynyt meidän odottamalla tavalla. Jäimme kaipaamaan esimerkiksi kommunikoinnin tukemisen välineitä, jotka ovat olennaisia autismin kirjon henkilön arjessa. Kerola ym. (2009) toteaa, että kaikissa arkielämän tilanteissa pitäisi pystyä kommunikoimaan yksilölähtöisin keinoin. Laadukkaissa asumispalveluissa tulisi ymmärtää kommunikaation tukemisen merkitys ja erityisesti hallita kuvan käyttö kommunikoinnin välineenä (Kerola ym. 2009, 68, 72, 197).

Autismin kirjon henkilöiden asumisessa tulisi ottaa huomioon struktuurinen elämäntapa. Tutkimustuloksissa teema on keskeinen, mutta käsitellään pitkälti pintapuolisesti. Struktuurilliset tuen tarpeet nousivat esille monipuolisesti, mutta ohjeita tarpeiden tukemiseen ei tutkimuksessamme annettu.

Muutto on suuri elämänmuutos ja siirtymävaiheet tulee olla hyvin tuettuja autismin kirjon henkilöillä. Asumisvalmennus on mielestämme tärkeä pohja itenäistymiselle ja asumiselle. Hintsalan (2008) mukaan asunnon valintaprosessia tulisi kehittää niin, että siihen kytketään asumisharjoittelujakso, jonka aikana henkilö (tai hänen läheinen) voi päättää onko asumismuoto hänelle sopiva. Myös asumisvalmennuksen ja muuttovalmennuksen palvelumuotoja tulisi kehittää. (Hintsala 2008, 37.)

Asumisvalmennus on tällä hetkellä vähäistä ja siihen voisi panostaa enemmän. Asumisvalmennuksen tulisi olla jokaisen oikeus ja huolellisesti toteutettu. Myös vanhempia tulisi valmistella siihen ajatukseen, että heidän erityistä tukea tarvitseva lapsensa muuttaa joskus omaan kotiin. Ajatusta täytyy tuoda esille hyvissä ajoin, ei vain puolta vuotta ennen muuttoa. Tutkimustuloksistammekin näkyy, että myös vanhemmat tulee huomioida asumisvalmennuksessa. Muutto on koko perheen prosessi, jossa kaikki osapuolet vaikuttavat toisiinsa.

Haluamme tuoda autismin kirjon henkilöiden aistipulmat tässä kohtaa esille, vaikka ne eivät aineistossa korostuneet kuin yhdessä tutkimuksessa. Aistipulmat ovat yksi olennainen osa autismin kirjon henkilöiden elämää ja vaikuttavat jokapäiväisessä arjessa. Kerola ym. (2009) kertoo aistien yli- ja aliherkkyyden saattavan johtaa haastavaan käyttäytymiseen ja siihen voidaan vaikuttaa ympäristöä muokkaamalla (Kerola ym. 2009, 97). Tuloksista voidaan todeta, että aistipulmiin tulee vastata jo rakentamisvaiheessa.

Tutkimuksemme tulokset eivät olleet kaiken kattavia. Jäimme selvästi kaipaamaan lisätietoa työntekijöiden osaamisvaatimuksista, henkilökunnan mitoituksista sekä työkäytäntöjen ohjeistuksista autismin kirjon henkilöiden asumisessa. Yhtenä esimerkkinä voidaan pitää struktuurin näkymistä henkilökunnan työsken-
kentelyssä. Vaikka struktuurin merkitys olikin suuressa roolissa autismin kirjon henkilöiden asumisessa, jäi paljon kysymyksiä auki sen toteuttamisesta laadukkaasti. Mielestämme laadukkaat palvelut syntyvät viime kädessä työntekijöiden ammattitaidosta. Kerola ym. (2009) huomauttaa, että laadukkaan opettamisen ja ohjaamisen lähtökohtana ovat riittävät henkilöstöresurssit (Kerola ym. 2009, 197). Kun puitteet työn tekemiselle ovat kunnossa, täytyy henkilökunnalla olla tietoa ja taitoa mahdollistaa laadukas asuminen.

Mielestämme tutkimukseen saadun aineiston yksi ongelma oli asioiden pinta-puolinen käsittely. Suuressa osassa aineistoa asumisen asioita esiteltiin suunnitelmatasolla, mutta konkreettiset neuvot asumisen palveluiden järjestämisestä jäivät puuttumaan. Useaa käsitettä voisi mielestämme täydentää mm. käytännön ohjeilla. Uskomme, että käytännönläheisempien tulosten saamiseksi tarvittaisiin toisenlaista aineistoa.

5.3 Luotettavuus

Tutkimuksemme luotettavuuteen vaikuttivat useat tekijät. Luotettavuutta tuki ensisijaisesti raportoinnin tarkkuus jokaisessa työvaiheessa. Kirjallisuushakumme on toistettavissa tarkan raportoinnin vuoksi. (Tuomi ym. 2009, 136, 141). Luotettavuutta paransi myös tutkijatriangulaatio eli kahden opiskelijan yhteistyö aineistoa kerätessä, analysoidessa ja tulkittaessa (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2004, 217–218). Tietokannat olivat virallisia sosiaali-, terveys- ja kasvatustietokantoja, joista vielä valittiin olennaisimman tietokannat hakua varten. Tietokantojen kriittinen valinta vaikutti aineiston laatuun ja luotettavuuteen.

Pohdimme tietokantojen valintaa ja kirjallisuushaun hakusanoja sekä lausekkeita yhdessä Jyväskylän ammattikorkeakoulun kirjaston informaattikon kanssa. Jo opinnäytetyön työstämisen alussa informaattikon hyödyntäminen loi luotettavaa pohjaa kirjallisuushaulle. Ennen varsinaista kirjallisuushakua teimme testihaun, jonka perusteella muokkasimme hakusanoja saadaksemme parhaat mahdolliset hakutulokset.

Tutkimuksen luotettavuutta lisäsi myös aineiston luotettavuus: yhtenä aineiston valintakriteerinä toimi rajausta tutkimusjulkaisuihin. Lisäksi tutkimusaineisto korreloi monelta osin kirjoittamme tietopohjan kanssa. Luotettavuuteen vaikutti

myös se, että samat teemat toistuivat ja korostuivat eri tutkimusten välillä. Pudas-Tähkä & Axelin (2007) kertovat kieliharhasta, joka voi syntyä, jos käytetään vain yhden kielistä tutkimusaineistoa. Tutkimuksemme luotettavuutta lisäsi suomen- ja englanninkielisen aineiston käyttö, jolloin saimme tarkoituksenmukaista tietoa. (Pudas-Tähkä & Axelin 2007, 53.)

Tutkimuksen luotettavuutta vähensi tutkimuskysymyksiin vastaavan aineiston vähäinen määrä. Myös tietokantojen tiukka rajaus vähentää tutkimuksen luotettavuutta sillä aiheen kannalta jotain olennaista on saattanut jäädä pois. Luotettavuuteen on voinut lisäksi vaikuttaa tutkimusaineiston rajaaminen ainoastaan englannin- ja suomenkielisiin tutkimuksiin kielitaitomme vuoksi.

6 POHDINTA

Opinnäytetyömme tavoitteena oli tutkia autismin kirjon henkilöiden tuen tarpeita asumisessa ja asumispalveluiden laadukasta järjestämistä. Työstimme opinnäytetyötä reilun vuoden ajan ja käytimme runsaasti aikaa tiedon hankintaan. Tutkimuksen toteuttaminen kirjallisuuskatsauksena oli mielestämme oikea tapa lähteä tutkimaan valitsemaamme aihetta. Autismi kirjon henkilöiden asumisen järjestämisestä ei ole olemassa selkeää koottua tietoa. Ohjeistus ja hyvät käytännöt laadukkaaseen asumisen järjestämiseen puuttuvat. Kirjallisuuskatsauksen avulla kokosimme eri lähteitä käyttämällä olennaiset tiedot yhteen.

Opimme vammaisten ihmisten asumispalveluiden nykyhetken lisäksi sen historiaa sekä erityisesti tulevaisuuden näkymiä. Osaamme tunnistaa kuinka lainsäädäntö vaikuttaa vammaisten henkilöiden asumispalveluiden järjestämiseen ja

asiakkaan jokapäiväiseen elämään. Opimme myös kirjallisuushaun vaiheet sekä hakusanojen tarkoituksenmukaisen käytön. Autismin kirjosta molemmilla on ollut pohjatietoa ja käytännöntyön kokemusta. Opinnäytetyön työstäminen antoi jäsentyneemmän kuvan itsenäisen elämän tuentarpeista ja niiden taustalla vaikuttavista haasteista. Saimme laajan ymmärryksen siitä miten monet tekijät vaikuttavat autismin kirjon henkilön asumiseen ja hyvään elämään. Opinnäytetyön työstäminen yhdessä on rikastuttanut prosessia.

Tiesimme jo etukäteen, että tietoa laadukkaasta autismin kirjon henkilöiden asumisesta ei löytyisi paljoa. Tuentarpeista sen sijaan uskoimme saavamme laajemmin tietoa. Tutkimuskysymysten erittelemine oli ajoittain haastavaa, koska tutkimusaineistosta nousseet ilmaukset vastasivat osittain molempiin kysymyksiin.

Tutkimustuloksissa nousi esiin asumisen järjestäminen yksilöllisesti. Yksilöllisyys on yllättävän pienien asioiden summa, mutta näistä pienistä asioista koostuu koko yksilön elämä. Yksilöllisiä ratkaisuja voidaan tehdä asumismuodon, tuen tarpeen rajaamisen ja henkilön tapojen kautta. Esimerkiksi henkilö voi tarvita apua henkilökohtaisen hygienian huolehtimisessa, mutta osaa kuitenkin liikkua itsenäisesti työpaikalleen. Yksilöllisyys voi siis olla hyvin erikoisiin asioihin vastaamista. Autismin kirjon henkilöiden älyllinen ja toiminnallinen taso voivat vaihdella todella suuresti. Kirjon laajuutta voi havainnollistaa seuraavasti: nuori autismin kirjon henkilö opiskelee yliopistossa moitteettomasti, mutta tarvitsee tukea sosiaalisten suhteiden ylläpitoon. Samanikäinen autismin kirjon henkilö voi puolestaan tarvita laajaa tukea kaikissa päivittäisissä toiminnoissa.

Vaikka yksilöllisyyden pitäisi olla palveluita tuottaessa ja järjestäessä itsestään selvyys, käytännössä asumista toteutetaan usein helpoimman kautta. Usein asu-

misen järjestämisessä lähdetään liikkeelle siitä mitä paikkoja on tarjolla, eikä ajatella yksilöllisiä ratkaisuja. Asumispalveluiden järjestämisessä asiakkaan aitoon valinnanmahdollisuuteen on vielä matkaa.

Olisimme voineet opinnäytetyössämme tarkastella ja pohtia miten autismin kirjon kuuluvien henkilöiden asumisessa tuetaan ja korostetaan yksilön vahvuuksia. Mielestämme laadukkaassa asumisessa ja arjessa tulisi huomioida yksilön voimavarat. Tukitoimien ja palveluiden suunnittelussa lähdetään liikkeelle usein asiakkaan ongelmista ja unohdetaan pohtia arjen asioita myönteisessä valossa. Autismi kirjon henkilöiden tuen tarpeet ovat niin vaihtelevia, joten on olennaista kiinnittää runsaasti huomioita asioihin, jotka jo sujuvat.

Autismin kirjon henkilöille suunnatun asumisyksikön arkeen tutustuminen ja tutkimuksemme tulosten peilaaminen autismi kirjon henkilöiden arkeen olisi hyvä jatkotutkimuksen aihe. Jäimme pohtimaan myös sitä kuinka yksilöllisyys tällä hetkellä toteutuu autismi kirjon henkilöiden asumisessa. Tätä aihetta voisi tutkia kiinnittämällä huomiota asumisen suunnitteluun, toteutukseen ja arkeen yleensä. Yksi mielenkiintoinen tutkimusaihe olisi myös asumisvalmennuksen merkitys autismi kirjon henkilöille. Mielestämme tutkimukset tulisivat kohdistaan nimenomaan asiakkaan näkökulmaan.

Autismin kirjon mukanaan tuomat haasteet ovat niin erityislaatuisia, että ne tarvitsevat oman ja uudenlaisen lähestymistavan. Mielestämme autismi kirjon henkilöiden asumispalveluille tulisi siis tehdä laadukkaan palvelun kriteerit. Tutkimuksemme tulokset luovat hyvän pohjan laatukriteereille.

LÄHTEET

Arvio, M. & Aaltonen, S. 2011. Kehitysvammainen potilaana. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim.

Asetus vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista 18.9.1987/759. Viitattu 3.1.2011. [Http://www.finlex.fi](http://www.finlex.fi).

Asuntoja kehitysvammaisille ja vaikeavammaisille, Ehdotus kehitysvammaisten ja muiden vaikeavammaisten asunto-ohjelmaksi vuosille 2010–2015. 2009. Ympäristöministeriön raportteja 16/2009. Viitattu 3.10.2011.

[Http://www.ymparisto.fi/download.asp?contentid=105473&lan=FI](http://www.ymparisto.fi/download.asp?contentid=105473&lan=FI)

Autismin kirjo. N.d. Autismi- ja Aspergerliitto ry. Viitattu 14.12.2010.

[Http://www.autismiliitto.fi](http://www.autismiliitto.fi), Autismin kirjo.

Convention on the rights of persons with disabilities. 2006. United Nations. Viitattu 3.1.2011. [Http://www.un.org/disabilities/convention/conventionfull.shtml](http://www.un.org/disabilities/convention/conventionfull.shtml).

Euroopan neuvoston vammaispoliittinen toimintaohjelma. 2006. Sosiaali- ja terveysministeriö. Helsinki: Yliopistopaino.

Esteettömyys. 2010. Viitattu 30.10.2011. [Www.esteeton.fi](http://www.esteeton.fi), tieto-osio, esteettömyys.

Hintsala, S. & Ahlstén, M. 2011. Perustuuko asuminen tarpeisiin vai järjestelmien ylläpitämiseen?. Teoksessa Kehitysvammaisten asuminen uusi reformi 2010-2015. Toim. Ripatti, P. Helsinki: Yliopistopaino. 18-23.

Hintsala, S. 2008. Yksilölliseen asumiseen ja asumisen toimintakulttuuriin. Uudenmaan erityispalvelut –kuntayhtymä. Julkaisuja 1 / 2008. Lahti: Markprint Oy.

ICD-10. 2009. Viitattu 30.9.2011. [Http://www.terveysportti.fi](http://www.terveysportti.fi), ICD-10.

Ikonen, O & Suomi, A. Autismi: esiintyvyys ja käyttäytyminen. Teoksessa Autismi teoriasta käytäntöön. 1998. Toim. Ikonen, O. Jyväskylä: Atena Kustannus Oy. 53-72.

Ikonen, O. & Suomi, A. Kasvatuksellinen kuntoutus ja opetus. Teoksessa Autismi teoriasta käytäntöön. 1998. Toim. Ikonen, O. Jyväskylä: Atena Kustannus Oy. 154-187.

Johansson, K. 2007. Kirjallisuuskatsaukset - huomio systemaattiseen kirjallisuuskatsaukseen. Teoksessa Systemaattinen kirjallisuuskatsaus ja sen tekeminen. Toim. Johansson, K., Axelin, A., Stolt, M. & Ääri, R-L. Turku: Digipaino-Turun Yliopisto. 3-9.

Kartio, J. Selkokieli autismin kirjon henkilöiden selkoryhmissä. Teoksessa selkokieli ja vuorovaikutus. 2009. Toim. Kartio, J. Kehitysvammaliitto ry. Helsinki: Oppimateriaalikeskus Opike.

Kaski, M. (toim.), Manninen, A. & Pihko, H. 2009. Kehitysvammaisuus. 4. uud. p. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy.

Kehitysvamma-alan asumisen neuvottelukunta. 2010. Laatusuositukset kehitysvammaisten henkilöiden asuntojen rakentamiseen vuosiksi 2010-2015. Viitattu 28.8.2011.
[Http://kehitysvammaliitto.fi/fileadmin/tiedostot/muut/media/laatusuositukset_asuntojen_rakentamiseen_2010_2017.pdf](http://kehitysvammaliitto.fi/fileadmin/tiedostot/muut/media/laatusuositukset_asuntojen_rakentamiseen_2010_2017.pdf).

Kehitysvamma-alan asumisen neuvottelukunta. 2011. Yksilöllisen tuen laatukriteerit. Viitattu 8.10.2011.
[Http://www.kvank.fi/wp-content/uploads/Yksilollisen-tuen-laaturiteerit_kesakuu-2011.pdf](http://www.kvank.fi/wp-content/uploads/Yksilollisen-tuen-laaturiteerit_kesakuu-2011.pdf)

Kehitysvammaisten yksilöllinen asuminen. Pitkäaikaisesta laitosasumisesta kohti yksilöllisempiä asumisratkaisuja. 2008. Toim. Niemelä M. & Brandt K. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2007:73. Viitattu 4.1.2011. [Http://www.stm.fi](http://www.stm.fi). Sosiaali- ja terveyspalvelut, sosiaalipalvelut, asumispalvelut, julkaisut.

Kerola, S., Kujanpää, S. & Timonen, T. 2009. Autismin kirjo ja kuntoutus. Jyväskylä: PS-kustannus.

L 3.4.1987/380. Laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista. Viitattu 3.10.2011. Valtion säädöstietopankki Finlex.
[Http://www.finlex.fi](http://www.finlex.fi), ajantasainen lainsäädäntö.

L 23.6.1977/519. Laki kehitysvammaisten erityishuollosta. Viitattu 30.9.2011. Valtion säädöstietopankki Finlex. [Http://www.finlex.fi](http://www.finlex.fi), ajantasainen lainsäädäntö.

L 17.9.1982/710. Sosiaalihuoltolaki. Viitattu 3.10.2011. Valtion säädöstietopankki Finlex. [Http://www.finlex.fi](http://www.finlex.fi), ajantasainen lainsäädäntö.

Nylander, L. 2010. Autismin kirjo aikuisiällä – kysymyksiä ja vastauksia. Autismi- ja Aspergerliitto ry.

Pudas-Tähkä, S. & Axelin, A. 2007. Systemaattisen kirjallisuuskatsauksen aiheen rajaaminen, hakutermit ja abstraktien arviointi. Teoksessa Systemaattinen kirjallisuuskatsaus ja sen tekeminen. Toim. Johansson, K., Axelin, A., Stolt, M. & Ääri, R-L. Turku: Digipaino-Turun Yliopisto. 46–57.

Tetzchner, S. & Martinsen, H. 2000. Johdatus puhetta tukevaan ja korvaavaan kommunikointiin. Helsinki: Kehitysvammaliitto ry.

Timonen, T. & Tuomisto, M. Autismi: käsite ja teoria. Teoksessa Autismi teoriasta käytäntöön. 1998. Toim. Ikonen, O. Juva: Atena Kustannus Oy.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Vahva pohja yhdenvertaisuudelle. Suomen vammaispoliittinen ohjelma VAMPO 2010-2015. 2010. Helsinki. Viitattu 16.09.2011. 21
http://www.stm.fi/julkaisut/nayta/_julkaisu/1522141#fi.

Valtioneuvoston periaatepäätös ohjelmasta kehitysvammaisten asumisen ja siihen liittyvien palvelujen järjestämiseksi. 2010. Viitattu 24.1.2011.
[Http://www.stm.fi/sosiaali_ja_terveyspalvelut/sosiaalipalvelut/asumispalvelut](http://www.stm.fi/sosiaali_ja_terveyspalvelut/sosiaalipalvelut/asumispalvelut).

Yksilölliset palvelut, toimivat asunnot ja esteetön ympäristö. Vammaisten ihmisten asumispalveluiden laatusuositus. 2003. Sosiaali- ja terveysministeriön oppaita 2003:4. Viitattu 3.1.2011. [Http://www.stm.fi](http://www.stm.fi). Sosiaali- ja terveyspalvelut, sosiaalipalvelut, asumispalvelut, vammaisten asumispalveluiden laatusuositus.

LIITTEET

Liite 1 Kirjallisuushaku

tietokanta	hakusana(t)/lausekkeet	osumat	otsikon perusteella hyväksytyt	tiivistelmän perusteella hyväksytyt
Linda	asumi? + autis?	8	5	3
	autis? + asumispalv?	3(oli samoja)	0	
	autis? + palvel?	25	1	
	autis? + housing	0		
	autis? + servic?	25	0	
	autis? livingservices	0		
Cinahl (EBSCO)	autis? + housing	5	0	
	autis? + servic?	39	0	
	autis? +livingservices	0		
Eric (EBSCO)	autis? + housin?	2	1	1
	autis? + servic?	59	4	1
Social Care on-line	autism + services →hakua supistettiin	174		
	autism + services + housing	8	6	5
	autistic + housing	11(8 oli samoja)	1	

Liite 2 Tutkimusaineisto

Tutkimuksen nimi ja tekijät	Julkaisutiedot	Tarkoitus	Menetelmät	Tulokset
17 autismikirjon ihmisen asumisen ja palvelutarpeiden kartoitus, Rinne, M.	2010. Asumispalvelusäätiö.	Kartoituksen tarkoituksena oli selvittää helsinkiläisten autismikirjon ihmisten asumisen ja palveluiden tarpeita kuulemalla heidän mielipiteitään.	Haastattelut (autismikirjon henkilöt ja heidän vanhempansa) N= 17	Haastatteluissa nousi esiin autismikirjon henkilöiden elämänhallinnan vaikeudet, tiedon puute olemassa olevista palveluista sekä terveyspalveluiden huonosta saatavuudesta.
Tapaustutkimus autismikirjon aikuisen asumistavoista, Mäkinen, M.	2008. Pro Gradututkielma. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteidenlaitos. Eri-tyispedagogiikka.	Tarkoitus oli selvittää autismikirjon henkilöiden toiveita ja tarpeita omassa kodissa asumiselle. Tarkoitus oli myös selvittää kuinka näitä toiveita voidaan tutkia.	Tapaustutkimus, jossa on toimintatutkimuksen piirteitä. N=7 (3 naista, 4 miestä) Menetelmätriangulaatio: Haastattelut (puolistrukturoitu ja strukturoitu), Unelmien aineisto sekä kysely.	Osa autismikirjon haasteista voidaan jakaa yleisiin asumisen tavoitteisiin, mutta subjektiivisuus on tärkeää. Haasteet tulee huomioida yksilöllisesti ja antaa tukea oikeisiin asioihin. Myös kodin ulkopuolinen toiminta on osa itsenäistä asumista.
Ignored or ineligible? The reality for adults with autism spectrum disorders, Barnard, J., Harvey, V., Potter, D. & Prior, A.	2001. The National Autistic Society: London.	Selvittää laajasti koko Iso-Britannian autismikirjon aikuisten palvelutarpeet ja se kuinka näihin tarpeisiin on vastattu.	Menetelmätriangulaatio. Lomakekysely, joka lähetettiin 1200 autismikirjon aikuisen omaisille. N=458 vastausta saatiin, jotka analysoitiin. Lisäksi lähetettiin mukailtu	Suurin osa autismikirjon aikuisista Iso-Britanniassa ei saa tarvitsemiaan palveluita ja tukitoimia. Kaikkien kyselyn teemojen (oikeudet, itsenäisyys, valinnan mahdollisuudet, osal-

			lomake autismin kirjon henkilölle ympäri maata. Vastauksia N=38.	lisuus ja seuraukset) vastaukset olivat suurella osalla vastaajista negatiivisia.
Autismi ja arkkitehtuuri. Aikuisten autistien käyttäjävaatimuksia päivätoiminnassa ja asumisessa, Ståhlberg, F.	2001. Helsingin teknillinen korkeakoulu. Arkkitehtuuri 2.	Tavoitteena kartoittaa ja analysoida autismin asettamia haasteita fyysiselle ympäristölle. Tarkoituksena oli myös löytää keskeiset arkkitehtuuriset elementit ja tutustua käytössä oleviin menetelmiin Suomessa ja Pohjoismaissa.	Haastattelut, kyselyt, havainnointi ja kirjallisuus. Valittiin tutustumiskohteet Suomesta ja ulkomailta. Toimintakeskuksia 12 ja asumisyksiköitä 13 (asukkaita yhteensä 75)	Suunnitteluun vaikuttavat perustekijät: strukturointi, visuaalisuuden huomiointi, sosiaaliset vaikeudet sekä aistiyliherkkyydet ja käyttäytymisen aiheuttamat erityistoi- menpiteet. Visuaalinen raja- us, rauhallinen ja riittävä ympäristö, yksityisyys, äänieristys ja pienet ryhmät yms.
Tomorrows big problem: The growing recognition of a need for autism services, Harker, M.	2004. Housing, care and support June 7.2. Pavilion Publishing (Brighton) Ltd.)	Artikkelissa esiteltiin Tomorrow's big problem tutkimuksen tuloksia, mutta ei kerrottu tarkemmin tutkimuksen toteutuksesta tai menetelmistä	Tutkimuksessa verrattiin olemassa olevia palveluita ja tukia ihmisten tuen tarpeisiin ja mietittiin kuinka palveluita voidaan kehittää.	Tulisi ymmärtää paremmin tarpeet ja säännökset. Olemassa olevien vaihtoehtojen parantaminen, tiedon lisääminen, palveluiden kehittäminen, suunnitelmallisuus ja yksilökeskeisyys ovat tärkeitä asioita autismin kirjon palveluita mietittäessä.
Housing Options: Developing autism services, Morey, N. &	2002. Housing, care and support. 5.3 August. Pavilion Publishing (Brighton) Ltd	Tarkoituksena kehittää autismin kirjon asu- mispalveluita. Kartoittaa mitä palveluita on ja	Artikkelissa esiteltiin tutkimuksen tuloksia, mutta ei kerrottu tarkemmin tutki-	Aikuisten autismin kirjon henkilöiden palvelut ovat vielä alkutekijöissä, mutta hyvää pohjaa

Woolrych, R.		mitä voitaisiin kehittää.	muksen toteutuksesta tai menetelmistä	laadukkaille palveluille on jo luotu. Palveluiden kehittämiseen tulisi ottaa mukaan palvelun käyttäjät, vanhemmat sekä paikalliset sosiaali- ja terveysalan vaikuttajat.
National Audit Office: Supporting people with autism through adulthood: Report by the Comptroller and Auditor General	2009. National Audit Office. The Stationery Office, London	Selvittää autismin kirjon henkilöiden palveluiden nykytilaa ja kustannuksia Englannissa.	Menetelmäriangulaatio: Haastattelut, nettikyselyt, aiemmat tutkimukset, tilastotieto. Tutkijatriangulaatio.	Pitäisi parantaa autismitratgiaa ja lisätä perustietoa autismin luonteesta. Aspergerhenkilöille tulisi olla kohdistettu tuki.

Liite 3 Tutkimustulokset

Millaisia itsenäiseen elämään ja asumiseen liittyviä tuen tarpeita autismin kirjon henkilöllä on?	Kuinka järjestetään laadukkaat asumisen palvelut autismin kirjon henkilölle?	
<ul style="list-style-type: none"> ➤ asukkaan omien toiveiden huomioiminen erilaisia strukturoituja menetelmiä käyttämällä ➤ suunnitelmallisuus huomioitava itsenäisyyden kynnyksellä ➤ vapaus päättää omista asioista 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ asukkaan oikeudet ja velvollisuudet otettava huomioon 	ASIAKASLÄHTÖISYYS
<ul style="list-style-type: none"> ➤ asumisen tuen tarpeet yksilöllisiä ➤ perus kotitalouden hoito ➤ yksilön taitojen ja tason mukainen tuki asumisessa ➤ ohjauksen merkitys autismin mukana tuomien haasteiden lieventämiseksi 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ asukkaan tiedot ja taidot suhteessa tarjotun tuen määrään ➤ henkilökohtainen apu ➤ sosiaalinen toimintakyky ja viestintätaidot otettava huomioon 	YKSILÖLLINEN TUEN TARVE
	<ul style="list-style-type: none"> ➤ vaihtoehtojen antaminen asumisen muodosta ➤ erilaisten asumisvaihtoehtojen tarjoaminen ➤ yksilöllinen suunnittelu ➤ kekseliäät ja yksilölliset asumisratkaisut ➤ normaali asunto ja itenäistymisen edistäminen ➤ yksilöllinen suunnittelu asumiseen liittyvissä toiminnoissa ➤ mahdollisuus valita itse toimintaan osallistumisesta ➤ pienet ryhmäkoot 	YKSILÖLLISET RATKAISUT ASUMISESSA

<ul style="list-style-type: none"> ➤ vaatii johdonmukaisuutta ja ennakoitavuutta ➤ muodostaa jopa elämäntavan ➤ rutiinit ja säännönmukaisuus ohjaa asukkaan päivää ➤ asukkaan omien toiveiden huomioiminen erilaisia strukturoituja menetelmiä käyttämällä ➤ struktuuri yleisellä tasolla ja yksilöllisesti ➤ turvallinen ja strukturoitu ympäristö 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ fyysisten tilojen, toimintojen ja ajan strukturointi 	STRUKTUURI
<ul style="list-style-type: none"> ➤ vaihtoehtoisten kommunikaatiomenetelmien ja asiakkaan elämänhistorian tunteminen ➤ vaikeus sosiaalisessa kanssakäymisessä ➤ vaikeus selviytyä ennestään tuntemattomista tilanteista ➤ vaikeus tulkita ihmisten toimintaa ➤ puuttuva tai poikkeava kielellinen ja ei-kielellinen kommunikaatio ➤ puuttuva tai poikkeava sosiaalinen vuorovaikutus ➤ vaikeus ymmärtää mitä muut ajattelevat 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ sosiaalisten taitojen opettaminen ➤ ihmissuhdetaitojen opettelu ➤ lavastetut tilanteet sosiaalisten taitojen opetteluksessa 	SOSIAALISET TAIDOT JA KOMMUNIKAATIO
<ul style="list-style-type: none"> ➤ karkailutaipumus, korkeidenpaikkojen vimma, vaarantajun puuttuminen, lyöminen jne. asettavat vaatimuksia rakentajalle ympäristölle ➤ visuaalisuus otettava huomioon rakentamisessa 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ aistipulmien huomioonottaminen rakentamisessa ➤ asunnon tulee tarjota yksityisyyttä ja sieltä tulee päästä itsenäisesti yhteisiin tiloihin ➤ turvallisen ympäristön rakentaminen ➤ tilojen muunneltavuus käyttäjävaatimusten mukaan 	ASUMISEN YMPÄRISTÖ

	<ul style="list-style-type: none"> ➤ asuinpaikan sijainti vaikuttaa itsenäisyyteen 	
<ul style="list-style-type: none"> ➤ yleinen tietoisuus autis- mista ja sen mukana tuomista haasteista, mut- ta myös yksilölliset ja subjektiiviset asiat 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ yleinen tietoisuus au- tismista ja asumispalve- luista ➤ henkilökunnan erityis- koulutukset ➤ henkilökunnan avoin keskustelu itsenäisyy- den mahdollisuuksista asumisessa 	YLEINEN TIETOISUUS AUTISMISTA
<ul style="list-style-type: none"> ➤ auttaa nuorta ja vanhem- pia ymmärtämään muu- ton merkitys ➤ itsenäisen elämän taitoja tulee harjoitella jo etukä- teen 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ autetaan löytämään so- piva asumismuoto ➤ siirtymävaiheen tuke- minen erittäin tärkeää ➤ asukas osallistuu asun- non sisustamiseen ➤ itsenäistymisteemaa kä- siteltävä asumisval- mennuksessa 	ASUMISVALMENNUS
	<ul style="list-style-type: none"> ➤ eri organisaatioiden te- kemä yhteistyö ja selkeä työnjako ➤ arkeen sidottu arviointi ja tarvittavat muutokset asumisessa ➤ autismistrategia ➤ palvelusuunnitelma ➤ tiedonsaanti olemassa olevista palveluista 	ASUMISPALVELUIDEN HALLINNOINTI